

Şeffaflıq
Azərbaycan

AVROPA QONŞULUQ SİYASƏTİ:

AZƏRBAYCANIN KORRUPSIYAYA
QARŞI MÜBARİZƏ ÜZRƏ
ÖHDƏLİKLƏRİN MONİTORİNQİ

Mündəricat

I. Ön söz	2
II. Minnətdarlıq	3
III. Ümumi Xülasə	4
1. Məhkəmə islahatları	4
2. Dövlət qulluğu sahəsində islahatlar	5
3. GRECO öhdəliklərinin icrası	6
4. Təvsiyələr	8
IV. Tədqiqata giriş	10
V. Əldə edilən nəticələr: Aİ və Avropa İttifaqı Fəaliyyət Planı Çərçivəsində Dövlət İdarəçiliyinin və Korrupsiyaya qarşı Mübarizə istiqlamətində götürülən öhdəliklərin icrası	11
1. Bölmə 1: Məhkəmə hakimiyyətinin gücləndirilməsi	11
2. Bölmə 2: İctimai sektor/Dövlət qulluğu sahəsində islahatlar	29
3. Bölmə 3: GRECO tövsiyələrinin həyata keçirilməsi	51

Ön Söz

Avropa İttifaqının genişlənməsi özü-özlüyündə təcili olaraq yeni Aİ proqramlarının formalaşdırılmasına ehtiyac doğurdu. Azərbaycanın 2004-cü ildən qoşulduğu Avropa Qonşuluq Siyasəti (AQS) bu proqramlardan biridir. İlk olaraq ölkə hesabatı¹ 2005-ci ildə nəşr olunsada, Azərbaycanla bağlı Fəaliyyət Planı 2006-cı ilin noyabr ayında tam olaraq təsbit edilib. Bu sənəd “Azərbaycanla Avropa İttifaqı² arasında əməkdaşlığın strateji əsaslarını müəyyənləşdirən siyasi bir sənəddir”.

Avropa Qonşuluq Siyasəti (AQS) özündə əhəmiyyətli iqtisadi inteqrasiya və dərin siyasi əməkdaşlığı cəmləyir, ö cümlədən Aİ və Aİ siyasi xəttini həyata keçirən dövlətlərdə stabilliyin, təhlükəsizliyin və rifahın yüksəldilməsi məqsədi daşıyır.

AQS Azərbaycan üçün eyni dərəcədə vacib 10 əsas əməkdaşlıq sahəsi müəyyənləşdirib: (1) Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli istiqamətində səylər göstərmək; (2) ölkədə demokratiyanın vəziyyətinin yüksəldilməsi, həmçinin ədalətli və şəffaf seçki prosesinin formalaşdırılması; (3) İnsan hüquqlarının, fundamental azadlıqların və qanunun aliliyi prinsiplərinin yüksəldilməsi; (4) İnvestisiya və biznes mühitinin yaxşılaşdırılması, əsas olaraq korrupsiya ilə mübarizənin yüksəldilməsi; (5) dövlət gömrük xidməti səviyyəsinin artırılması; (6) davamlı və balanslı iqtisadi inkişafın dəstəklənməsi, o cümlədən ətraf mühitin qorunması; (7) iqtisadi qanunvericilik və inzibati addımların atılması işini həyata keçirmək; (8) Aİ və Azərbaycan arasında ikitərəfli enerji və nəqliyyat sahələrində əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi; (9) Ədliyyə sahəsində, təhlükəsiz və azadlıqların qorunması sahəsində, o cümlədən sərhədlərin idarə edilməsi sahəsində əməkdaşlığın artırılması; (10) regional əməkdaşlığın yüksəldilməsi.

Azərbaycanın Avropa Qonşuluq Siyasəti Fəaliyyət Planının həyata keçirilməsinin hərtərəfli monitorinqi Azərbaycan Avrointeqrasiya üzrə Milli İctimai Komitə (AAMİK)³ tərəfindən hazırlanıb, bu sənəd isə əsas diqqəti korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə strategiyada nəzərə alınmış 3 əsas sahədə - məhkəmə və dövlət qulduğu sahəsində həyata keçirilən islahatları və GRECO qrupu tərəfindən qarşıya qoyulan öhdəliklərin həyata keçirilməsinə yönəldiləcək.

Fəaliyyət Planı Azərbaycan qanunvericiliyinin, norma və standartların Aİ-yə yaxınlaşdırılmasını nəzərdə tutur. Amma bununla yanaşı bu təkliflərin həyata keçirilməməsi heç bir sanksiya nəzərdə tutmur və könüllülük prinsipinə əsaslanır.

Bununla belə Azərbaycan tərəfindən beynəlxalq tövsiyələrin yerinə yetirilməsi səviyyəsi eyni deyil. Bəzi sahələrdə kifayət qədər uğurlu fəaliyyət nəzərə çarpır, bəzi sahələrdə uğurlu addımlar atılsa da bu tam deyil, bəzi konkret sahələrdə isə ümumiyyətlə xeyli sayda çatışmazlıqlar mövcuddur. Bütün bunlar belə bir mənzərə yaradır ki, uzunmüddətli islahatların strategiyası hələ tam formalaşmayıb və islahatlar müntəzəm qaydada həyata keçirilmir. Şəffaflıq Azərbaycan təşkilatı ümid edir ki bu hesabat, hökumətə təcili islahatların həyata keçirilməsinin vacib olduğu sahələrin müəyyənləşdirilməsi işində köməklik edəcək və bu, hökumətin AQS qarşısında götürdüyü öhdəliklərin sistemli şəkildə icrasına gətirib çıxaracaq.

¹ Avropa Qonşuluq Siyasəti, Ölkə Hesabatı, Azərbaycan, mart2005, http://ec.europa.eu/world/enp/documents_en.htm#2

² Mənbə: Aİ-Azərbaycan Fəaliyyət Planı, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/azerbaijan_enp_ap_final_en.pdf

³ Mənbə: Azərbaycan Avrointeqrasiya üzrə Milli İctimai Komitəsinin AQS Fəaliyyət Planına dair hesabatı, http://aamik.az/ts_general/

Minnətdarlıq

Şəffaflıq Azərbaycan təşkilatı bu hesabatın hazırlanmasında öz qiymətli tövsiyələrini verdikləri üçün, hər kəsə, müstəqil ekspertlər, dövlət və qeyri-dövlət institutlarına öz dərin təşəkkürünü bildirir. O cümlədən layihənin hazırlanmasında TI Katibliyi, TI Brussel ofisi, TI təşkilatının Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstan bölmələrinin əməkdaşlarının davamlı dəstəklərinə görə minnətdarlığını bildirir. Eyni zamanda Norveç Xarici İşlər Naziriyinə hesabatın hazırlanmasında maliyyə yardımı ayırdığı üçün təşəkkür edir.

Ümumi Xülasə

Bu hesabat 2006-cı ildə qəbul edilmiş Azərbaycanın Avropa Qonşuluq Siyasəti Fəaliyyət Planı çərçivəsində götürdüğü öhdəliklərin həyata keçirilməsinin monitorinqinin nəticələrini özündə əks etdirir. Diqqət 3 sahəyə yönəlib ki, bunlar da ölkədə korrupsiya ilə mübarizədə əsas istiqamətlər hesab edilir. Hesabatda məhkəmə sektorunda və dövlət qulluğu sahəsində həyata keçirilən islahatlar, həmçinin GRECO qrupu tərəfindən tövsiyyə edilmiş öhdəliklərin həyata keçirilməsi diqqətdə saxlanılıb. Bu hesabat hüquqi çərçivələrin tətqiq edilməsi, eyni zamanda qanunların real təcrübədə həyata keçirilməsi yolu ilə Azərbaycanda idarəçilik sistemində irəliləyişlərin əldə edilməsi və ölkədə korrupsiya riskinin azaldılması, və, o cümlədən, hansı sahələrdə inkişafın daha zəif getdiyini və ya ümumiyyətlə yaşanmadığını göstərmək məqsədilə hazırlanıb.

Bu hesabatdan çıxan əsas nəticə Azərbaycanda qanunvericiliklə bağlıdır. Beləki, beynəlxalq ictimaiyyətin yaxından iştirakı ilə hazırlanan qanunvericilik sahəsində nəzərəcarpacaq irəliləyişlərin əldə edilməsinə baxmayaraq, qanunların özü ilə (ümumi qiymətləndirmə 64,5%) onların həm məhkəmə, həm də dövlət qulluğu sahəsində həyata keçirilməsi (ümumi qiymətləndirmə 48%) arasında xeyli bərabərsizlik mövcuddur. Oxşar nəticə 2009 –cu il “Global Integrity hesabatında da öz əksini tapıb. Həmin hesabatda qanunvericilik 100 balda 88 balla, qanunların real təcrübədə həyata keçirilməsi isə 100 balda cəmi 40 balla qiymətləndirilib. Göründüyü kimi bu hesabatda fərq kifayət qədər yüksəkdir.⁴

Məhkəmə İslahatları

2000-ci ildə Avropa İttifaqının dəstəyi ilə başlayan məhkəmə sistemində davam edən islahatlar prosesinin əsasında hakimlərin müstəqilliyini, onların həm mənəvi, həm də professional baxımdan standartlarının və statuslarının yüksəldilməsi durur. Apardığımız araşdırmalardan açıq şəkildə belə bir qənaətə gəlmək olar ki, məhkəmə sisteminin idarə olunması istiqamətində qanunvericilik və institusional sahədə əhəmiyyətli irəliləyişlər qeydə alınıb. İrəliləyişlər daha çox hakim korpusunun daha da professionallaşdırılması işində (hakimlərin təlimlərə cəlb edilməsi 100% kimi qiymətləndirilir), məhkəmə proseduralarının təkmilləşdirilməsində, məhkəmə dinləmələrinin sürətləndirilməsində və məhkəmələr üçün maliyyənin təminatında, o cümlədən hakimlərin yüksək məbləğdə mükafatlandırılmasında görülür. Məhkəmə resurslarının mövcudluğu 75% kimi qiymətləndirilir.

Amma bununla yanaşı məhkəmə sisteminin müstəqilliyini təmin etmək, xüsusilə icra orqanlarından asılılığının azaldılması istiqamətində xeyli yol qət olunmalıdır (bu göstərici 58% qiymətləndirilir). Gələcəkdə məhkəmələrə ayrılan maliyyə vəsaitinin bölünməsi və idarə olunması işinin icra orqanlarından alınaraq, məhkəmələrin özlərinə verilməsi bu istiqamətdə irəliləyişə doğru atılan addım kimi qiymətləndirilə bilər. Qanunvericilikdə, məhkəmə işlərinin hakimlər arasında bərabər şəkildə bölüşdürülməsi nəzərdə tutulsada, bir çox hallarda bu qaydaya əməl olunmur və ümumiyyətlə bu qayda hakimlər arasında iş yükünün bölünməsinə və ya onların müstəqilliyə xidmət etmir.

Məhkəmə hakimiyyətini tənzimləyən bir sıra yaxşı qanunlar mövcud olsa da, digər normativ hüquqi aktların olmaması onların icrasında problemlər ortaya çıxarır, bəzi hallarda qanunlarda mövcud olan boşluqlar qanunların əssassız olaraq istənilən formada yozulmasına, interpretasiya olunmasına səbəb olur. Məsələn, hakimlərin seçilməsi sahəsində ilkin mərhələdə irəliləyiş və şəffaflıq təmin edilsə də, yekun mərhələdə seçimə bağlı, o cümlədən yüksək vəzifəli hakimlərin təyinatı ilə bağlı aydın kriteriya (meyar) ortaya qoyulmur. Həmçinin vəzifədə irəli çəkilmə attestatsiyaya əsaslanır, ancaq onların işinin yerinə yetirilməsinin qərəzsiz qiymətləndirilməsi ilə bağlı konkret aydın sistem mövcud deyil.

⁴ Mənbə: Azərbaycan üzrə Global Integrity Hesabatı, <http://report.globalintegrity.org/Azerbaijan/2009/>

İnkişafa ehtiyacın duyulduğu digər bir sahə məhkəmə çalışanları, nəzarətçiləri və katibləri ilə bağlıdır. Məhkəmə çalışanlarının iş bacarığının yüksəldilməsi üçün onlar da təlim proqramlarına cəlb edilməlidir. Digər problem isə hökumət hesabına çalışan vəkillərin və məhkəmə tərcüməçilərinin aşağı səviyyəsi ilə bağlıdır. Bu isə onlara göstərdikləri xidmət qarşılığında ödənilən əmək haqqının kifayət qədər yüksək olmaması ilə əlaqələndirilir. Məhkəməyə çıxış 50% kimi qiymətləndirilir.

Məhkəmə dinləmələri adətən açıqdır, amma bəzən siyasi səbəblərdən dinləmələr qapalı aparılır. Məhkəmə stenoqramları lazımı qaydada qorunub saxlanılsa da, məhkəmə qərarlarının hər birinin çap edilməsi üçün məhkəmələrinin üzərinə hansısa öhdəliyin qoyulması hər hansı bir dövlət aktı ilə tənzimlənmişdir. Məhkəmə sistemində şəffaflıq 58 % kimi qiymətləndirilir ki, bu da irəliləyiş üçün xeyli işlərin görülməli olduğunu göstərir.

Dövlət Qulluğu Sahəsində İslahatlar

Dövlət qulluğu ilə bağlı təhlillər də qanunlar və onların icrası arasında olan fərqlilikləri ortaya qoyur. Dövlət qulluğu ilə bağlı qanunvericilik 2000-ci ildə yaradılsa da, bu sektorun fəaliyyətini tənzimləyəcək institut - Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət Qulluğu Komissiyası 2005-cı ilin ortalarında yaradılıb. Qanunun qəbulu ilə onun icrasını həyata keçirəcək qurumun yaradılması arasında bu qədər müddət fərqi olmasının müasir Azərbaycan dövlət quruculuğu sahəsində heç də qeyri-adi hal deyil.

Bununla belə, 5 il bundan öncə yaradılan komissiya bir sıra uğurlu islahatlar həyata keçirməyə müvəffəq olub, xüsusən də iş qəbul prosesində xeyli irəliləyişlər qeydə alınıb. Hazırkı hüquqi və institusional sistem beynəlxalq səviyyədə bilinən ən yaxşı təcrübələri özündə əks etdirir. Dövlət qulluğunda boş olan iş yerləri ilə bağlı elanlar onlayn şəkildə internet sahifəsində və ya kütləvi informasiya vasitələrində yerləşdirilir. İmtahan prosesində geniş şəkildə test üsulundan və müsahibələrdən istifadə olunur, imtihanı müvəffəqiyyətlə keçən alternativ namizədlərin məlumat bazası saxlanılır. Bütün bu islahatlarla yanaşı dövlət qulluqçularına professional treninqlərin sayı da artırılıb.

Bununla yanaşı, bu hesabat onu da göstərdi ki, dövlət qulluqçularının iş qəbul və işdə yüksəlməsini tənzimləyən qaydaların tətbiqinə, dövlət qulluqçularının işində şəffaflığı və hesabatlılığı təmin etmək, onları siyasi müdaxilələrdən qorumaq üçün, bu sahədə əsaslı islahatların həyata keçirilməsinə ciddi ehtiyac var (bu faktorlar 50% kimi qiymətləndirilir). Eyni zamanda dövlət qulluqçularını rəhbər şəxslər tərəfindən qəbul edilən qərarlardan daha çox qorumaq məqsədilə yeni tənzimləmə mexanizmlərinin formalaşdırılmasına və ya dövlət qulluğu sahəsində mövcud mexanizmlərin daha da təkmilləşdirilməsinə ehtiyac duyulur. Dövlət qulluğu sahəsində aparılan islahatlar zamanı əsas diqqət məmurların “ələ alınmasının” qarşısını almaq məqsədilə əlavə hüquqi və institusional vasitələrin istifadə olunmasına yönəldilməlidir (bu göstərici 33% kimi qiymətləndirilir). Məhkəmə sistemində olduğu kimi, dövlət qulluqçularının peşakarlığı daha da artırılmalı və məvacibləri yüksəldilməlidir. Bu faktor 50 % kimi qiymətləndirilir.

Ümid var ki, mövcud və gələcək islahat təşəbbüslərində bir sıra uğurlar əldə edilsin. Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət Qulluğu Komissiyası hökumət rəhbərindən qəbul edilmiş “2008-2015-ci illər üçün Yoxsulluğun Azaldılması və Davamlı İqtisadi İnkişaf üzrə Dövlət Proqramı” və “2007-2011-ci illər üzrə Şəffaflığın Artırılması və Korrupsiyaya qarşı Mübarizə üzrə Milli Strategiya” sında göstərilən müddələrin yerinə yetirilməsi üçün illik fəaliyyət planı tərtib edib. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı və Avropa İttifaqı ilə birlikdə bir sıra texniki yardım layihələri də həyata keçirilir ki, bu da beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və həyata keçirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Dövlət Satınalma sistemi ölkədə davamlı inkişafda olan bir sistemdir. Qanunvericilikdə beynəlxalq təcrübələr və tələblər kifayət qədər geniş göstərilərsə də onların icrası zamanı bir sıra çətinliklər ortaya çıxır. Qənaətilik, səmərəlilik, görülən işlərin keyfiyyəti, şəffaflıq və cavabdehlik kimi məqsədlərə nail olmaq üçün hələ xeyli işlər görülməlidir. Eyni zamanda inkişaf üçün perspektivlər mövcuddur. Hökumətlə Dünya Bankı arasında, dövlətlə birlikdə həyata keçirilən satınalmalar sisteminin nəzərdən keçirilməsinin davamı olaraq, bir müddət öncə dövlət satınalmalar sistemində inkişafa nail olmaq məqsədi ilə fəaliyyət planı razılaşdırılıb. Bundan başqa, mövcud AQS hökumətə satınalmalar sistemini ən yüksək beynəlxalq standartlarla müqayisə edə bilmək üçün əlavə imkanlar verir ki, bu da məqsədlər müəyyənləşdirməyə və bu məqsədləri inkişaf etdirməyə şərait yaradır. Bütün bunlar satınalmalar sistemini 44% kimi qiymətləndirməyə əsas verir.

GRECO Öhdəliklərinin İcrası

Tərəfimizdən GRECO-nun tövsiyələrinin yerinə yetirilməsi ilə bağlı aparılan təhlildən belə bir qənaətə gəlmək olar ki, bu sahədə mühüm irəliləyişlər qeydə alınıb (67 % kimi qiymətləndirilib). Xüsusi ilə qanunvericilik təşəbbüslərində, təşkilatlar arasında əməkdaşlığın yüksəldilməsi işində, təlim kursların daha da təkmilləşdirilməsində, təlim proqramlarının keçirilməsi və korrupsiya probleminin dərinədən öyrənilməsi üçün hərtərəfli araşdırmaların aparılmasının istiqamətində nəzərəcarpacaq irəliləyişlər əldə edilib. Hökumət tərəfindən maliyyə kəşfiyyat bölmələrinin yaradılması məhsuldar nəticələr verir, amma bu istiqamətdə irəliləyişlər etmək üçün imkanlar qalmaqdadır.

GRECO tərəfindən irəli sürülən tövsiyələrdən biri korrupsiya yolu ilə əldə edilmiş əmlakın, gəlirin, o cümlədən üçüncü bir tərəfin vasitəsi ilə əldə edilmiş mülklərin müsadirə edilməsinə şərait yaradacaq qanunvericilikdə əlavələrin edilməsi idi. Bu müddəalar qanunlarda öz əksini tapmışdır, amma bununla belə təcrübədə bu qərarların işləməsi ilə bağlı əsaslı faktlar yoxdur. Bütün bunlarla yanaşı, müsadirəni həyata keçirən hüquq mühafizə orqanlarının və məhkəmə icraçılarının effektivliyi və imkanları daha da genişləndirilməlidir.

“Azərbaycanın dövlət institutlarında kök salmış sirr saxlama mədəniyyəti”⁵-nin aradan qaldırılmasına cəhdlər göstərilməlidir. Bir sıra dövlət qurumlarının internet səhifələri və məlumat qaynar xəttləri formalaşdırılsa da, (ən yaxşı nümunə kimi Vergilər Nazirliyi göstərilə bilər) qaynar xəttlərin formalaşdırılması və idarə edilməsi ilə bağlı vahid metodologiyanın olmaması və bu sahədə cavabdehlik daşınması üçün hüquqi öhdəliklərin göstərilməməsi, effektivliyi bir qədər azaldır.

Dövlət idarəçilik sistemində şəffaflığı artırmaq üçün, qanunvericilikdə və sistemdə korrupsiya faktları ilə bağlı şübhələri olan dövlət qulluqçularını bu barədə informasiya verməyə məcbur etmək və həmin şəxslərin qorunması ilə bağlı qanunvericiliyə müvafiq müddəalar salınmalıdır, eyni zamanda rəsmi şəxslərdən əmlak deklarasiyaları tələb olunmalıdır.

Bu hesabatda göstərilən digər bir məqam bir sıra vacib qanunların mövcud olmaması ilə bağlıdır. Dövlət qulluqçularının ələ alınmasının qarşısını almaq, korrupsiya ilə bağlı cinayətlərin qarşısını almaq və buna görə hüquqi şəxslərin məsuliyyəti də nəzərə alınmaqla cəzaların müəyyənləşdirilməsi sahəsində qanunların yetərsizliyi halları mövcuddur. Qanunvericilik rüşvətə görə yalnız fərdlərin məsuliyyətini nəzərdə tutur. Məsələn, özəl sektorda olan hansısa bir

⁵ Mənbə: Pres-reviz, 3 noyabr 2009, <http://www.article19.org/pdfs/press/azerbaijan-article-19-launches-report-on-the-right-to-access-to-information.pdf>

şirkətin işçisi məmura rüşvət veribsə, qanun yalnız rüşvət verənin və alanın məsuliyyətini nəzərdə tutur. Bu işdə rüşvət verənin şirkətinə heç bir məsuliyyət qoyulmur. Bu vəziyyətə görə Azərbaycanın qanunvericilik sistemi dünya praktikasından geridə qalır.

Vergilər Nazirliyi tərəfindən vergi vəzifələrini yerinə yetirərkən korrupsiya hallarının aşkar olunması səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün göstərilən səylər təqdirəlayiqdir. Bununla yanaşı qanunvericilikdə mühasibat uçotu ilə bağlı cinayətlər üçün nəzərdə tutulmuş və bu yaxınlarda qəbul edilmiş cəzaların tətbiqi üçün xeyli iş görülməlidir.

Tövsiyyələr

AQS-in qarşıya qoyduğu öhdəlikləri yerinə yetirmək və idarəçilik sistemində irəliləyişlərə nail olmaq üçün Şəffaflıq Azərbaycan təşkilatı hökumətə bir sıra tövsiyyələr təqdim edir.

Məhkəmə sistemi aşağıdakı tövsiyyələrdən faydalana bilər:

1. Hakimlərin seçimin yekun mərhələsi ilə bağlı aydın təlimatların hazırlanmalı, imtahansız qəbula imkan verən şərtlər aradan qaldırılmalı, hakimlərin fəaliyyətinin qəzərsiz qiymətləndirilməsi ilə bağlı aydın sistem yaradılmalıdır.
2. İcra hakimiyyəti ilə məhkəmələrin bir-birindən ayrılması istiqamətində islahatlar aparılmalı, məhkəmə sisteminin maliyyələşməsində müstəqilliyin artırılması ilə bağlı işlər görülməlidir.
3. Məhkəmə işlərinin hakimlərin arasında bərabər bölünməsi ilə bağlı qaydalar təcrübədə həyata keçirilməlidir.
4. Məhkəmə baxışının hər bir mərhələsində şəffaflığın artırılmasına ehtiyac var.

Dövlət qulluğu sahəsində irəliləyişlər əldə edilməsi üçün isə aşağıdakı addımlar atıla bilər:

1. Dövlət qulluğu sahəsində şəffaflığı təmin etmək məqsədi ilə hüquqi və prosedural səviyyədə bir sıra islahatlar aparılmalıdır (işə qəbul, işdə yüksəlmə və yerdəyişmə qaydaları), xüsusən dövlət qulluqçularının maliyyə bəyannamələrinin təqdim edilməsinə diqqət ayrılmalıdır.
2. Dövlət qulluqçularının institsional və professional sahədə inkişafını təmin edəcək təlim proqramlarına cəlb edilməsi. Xüsusən diqqətin idarəetmə sahəsində beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsinə yönəltmək.
3. Hökumət beynəlxalq təcrübələrə əsaslanan daxili nəzarət sistemi formalaşdırmalı, dövlət qulluğu sahəsində qanunsuz əməllər barədə məlumat verən şahidlərin (whistleblower) qorunmasına çalışmalıdır.

Satınalmalar sahəsində irəliləyişlərə nail ola bilmək üçün aşağıdakı istiqamətlərdə addımlar atıla bilər:

1. Satınalmalar sahəsində şəffaflığı təmin etmək məqsədi ilə hüquqi və prosedural səviyyədə bir sıra islahatlar aparılmalı, beynəlxalq təcrübələrdən istifadə edilməlidir. Satınalmalar haqqında qanuna yenidən baxılmalı, seçim prosesinin qaydaları təfərrüatları ilə göstərilməli, Satınalmalar haqqında Qanunun həyata keçirilməsinə dəstəyin artırılması üçün ətraflı şəkildə qaydalar tətbiq olunmalı, satınalmaların hər bir əsas növü üçün standart müraciət formaları buraxılmalıdır (müqavilənin ümumi şərtləri göstərilməklə).
2. Satınalmalar sahəsində çalışan şəxslər məlumatlılığın və professional səviyyədə hazırlığın artırılması məqsədi daşıyan proqramlara cəlb olunmalıdır.
3. Dövlət Satınalma Agentliyinin müstəqilliyi artırılmalıdır, agentlik satınalmalar sahəsində yalnız nəzarət və qaydaların tətbiqi işini həyata keçirməlidir, tender iştirakçılarının şikayətləri ilə məşğul olacaq ayrıca müstəqil qurum yaradılmalıdır.
4. Satınalma fəaliyyəti ilə bağlı, məlumat bazası toplanmalı və bu məlumat bazası daimi olaraq yenilənməlidir. İnformasiyaların toplanması və məlumatların verilməsi, avtomatlaşdırılmış məlumatlar və qiymətlər daxil olmaqla mərkəzləşdirilmiş formada həyata keçirilməlidir. Bütün bu informasiyalar ictimaiyyət üçün açıq olmalıdır.

GRECO qarşısında götürələn öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üçün bu tövsiyələr köməkçi ola bilər:

1. Hakimler, məhkəməyə katibləri, məhkəmə icraçıları və hüquq mühafizə orqanları ilə treninqlər davam etdirilməlidir.
2. Azərbaycanda korrupsiyanın vəziyyəti ilə bağlı sorğuların ikinci fazasının nəticələri dərc edilməlidir, korrupsiyanın səbəbləri, formaları və daha çox korrupsiyaya uğramış sektorlar göstərilməlidir. O cümlədən sorğulardan çıxan nəticələrlə bağlı dövlət tərəfindən atılmış və atılması planlaşdırılan addımlar və götürülmüş ölçülər açıqlanmalıdır.
3. İnformasiya işləri üzrə agentlik və ya İnformasiya Ombusmanı institutu yaradılmalıdır. Həmin qurumlar lazımı formada təchiz olunmalı, müstəqil fəaliyyət göstərməli və ictimaiyyətə açıq olmalıdır.
4. Bir sıra qanunlar və normativ hüquqi aktlar qəbul olunmalıdır; maraqların toqquşması ilə bağlı qanun, hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti ilə bağlı qanun, korrupsiya şahidlərinin (whistleblower) qorunması ilə bağlı qanun, dövlət qulluğundan kənar digər hüquqi vəzifəyə görə cəzanın tətbiq olunması ilə bağlı qanun, dövlət məmurlarının maliyyə xarakterli məlumatların verilməsi ilə bağlı qanunvericilik aktı.
5. Vətəndaş cəmiyyəti tərəfindən yeni qəbul edilmiş qaydalarının monitorinqinin aparılması dəstəklənməlidir.

Tədqiqata giriş

Avropa Qonşuluq Siyasəti Avropa İttifaqı və onun cənub və şərq qonşuları⁶ arasında ikitərəfli razılaşma müqaviləsidir. Proqramın əsas məqsədləri sırasında göstərilir ki, “Aİ ilə qonşuları arasında genişlənmə prosesində ortaya çıxan fərqlilikləri aradan qaldırmaq, tərəqqi, sabillik və təhlükəsizlik əlaqələrini genişləndirməkdir”⁷. Avropa Qonşuluq Siyasəti çərçivəsində Aİ ölkələri ilə bir sıra dövlətlər⁸ arasında Fəaliyyət Planı imzalanıb, bu fəaliyyət planında dövlətlər Aİ ilə əməkdaşlıq istiqamətində bir sıra öhdəliklər götürüblər. Bir sıra fəaliyyət sahələri (ətraf mühit və enerji siyasəti, miqrasiya və sərhəd nəzarəti, insan hüquqları, iqtisadi inkişaf, münafişələrin həlli) ilə yanaşı olaraq korrupsiyaya qarşı mübarizə və yaxşı idarəçilik bütün fəaliyyət planlarında nəzərə alınıb.

Avropa Komissiyası fəaliyyət planının icrası ilə bağlı mütəmadi olaraq nəzarət həyata keçirsə də, bir sıra ictimai qurumlar, o cümlədən Transparency International təşkilatının milli bölmələri də, dövlətin fəaliyyət planı istiqamətində gördüyü işlərin monitorinqini müntəzəm qaydada həyata keçirir. Amma nəticə etibarlı ilə görülən işlərin təsir imkanları bir qədər məhduddur. Buna isə əsas səbəb isə, analitik yanaşmanın olmaması, aydın çıxış nöqtələrin və müddətin olmamasıdır. Bu layihə Norveç Xarici İşlər Nazirliyinin regional layihəsinin tərkib hissəsidir və Ermənistan, Gürcüstan və Azərbaycan tərəfindən Avropa Qonşuluq Siyasətinin yerinə yetirilməsinin monitorinqini həyata keçirir. Əsas məqsəd monitorinq işinin nəticələrini yüksəltmək, o cümlədən AQS çərçivəsində əldə edilən irəliləyişləri, əsasən korrupsiya ilə mübarizə ilə əlaqəli olan, məhkəmə sistemi, dövlət qulluğu və beynəlxalq konvensiyaların həyata keçirilməsinin səviyyəsinin indikatorlara əsaslanan qiymətləndirilməsidir.

Göstəricilər Transparency International-ın baş katibliyi tərəfindən, Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstan milli bölmələrinin tövsiyələri əsasında hazırlanıb. Fəaliyyət Planı analiz edilib, dövlət idarəçiliyi və korrupsiyaya qarşı mübarizə ilə bağlı müddəalar müəyyənləşdirilib. Fəaliyyət Planında göstərilən sahələrin bir çoxuna az və ya çox miqdarda toxunulsa da əsas diqqət üç sahəyə ayrılıb: məhkəmə sistemində islahatlar, dövlət qulluğu sahəsində əldə edilən irəliləyişlər və beynəlxalq konvensiyaların yerinə yetirilməsi. Hər bir sahənin tərkibində isə, ayrıca sahələr üzrə müstəqillik, şəffaflıq, hesabatlılıq və bütövlülük məsələləri nəzərdən keçirilmişdir. Aidiyyət gösətəricilər (beynəlxalq standartların və yaxşı təcrübənin əsasında) həmin inkişaf səviyyəsini ölçmək üçün hazırlanmışdır. Hər sahə üzrə qiymətləndirmə 0-dan 2-yə qədər 3 rəqəmlə qiymətləndirilmişdir (0- tamamilə yerinə yetirilməmə, 2 isə tam yerinə yetirmə). Qiymətləndirmə əldə edilən məlumatlar əsasında aparılmışdır və müvafiq suala uyğun cavablar verilmişdir. Qiymətləndirmə sistemi hər bölmə üçün yekun nəticənin əldə edilməsinə şərait yaradır.

Hesabatda yer alan materiallar qanunvericilikdən və müvafiq sənədlərdən, eyni zamanda 2009-cu ilin noyabr ayından 2010-cu ilin mart ayına qədər bu sahə üzrə ixtisaslaşmış şəxslərdən alınan müsahibələrdən əldə edilib. Hesabat AQS-in həyata keçirilməsi sahəsində 2009-cu ilin sonuna olan vəziyyəti əhatə edir.

⁶ Algeria, Armenia, Azerbaijan, Belarus, Egypt, Georgia, Israel, Jordan, Lebanon, Libya, Moldova, Morocco, the Palestinian Authority, Syria, Tunisia, Ukraine.

⁷ Baxın ‘Siyasət: Avropa Qonşuluq Siyasəti nədir?’ http://ec.europa.eu/world/enp/policy_en.htm.

⁸ Əlcəzair, Belarus, Liviya və Suriyadan başqa bütün AQS ölkələri Fəaliyyət Planını imzalayıb.

Əldə edilən nəticələr: Aİ ilə Azərbaycan arasında Fəaliyyət Planı çərçivəsində Dövlət İdarəçiliyinin və Korrupsiyaya qarşı Mübarizə İstiqamətində götürülən öhdəliklərin icrası

Bölmə 1: Məhkəmə hakimiyyətinin gücləndirilməsi					
Alt Məqsəd	Suallar	Uyğunluq dərəcəsi			Qeydlər və mənbələr – Qanunvericilik və fəaliyyət ilə bağlı vəziyyətə dair təfəssilatlı məlumatlar göstərməklə verilən qiymətlərin ətraflı şəkildə izah edilməsi xahiş olunur. Əsas (müsaibələr, yerlərdə müşahidələr) və ikinci dərəcəli (hesabatlar, ədəbiyyat, KİV və s.) mənbələrə istinad göstərin
		Tam	Qismən	Heç biri	
		2	1	0	
Məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyi	Qanunla hakimlərin seçilməsi və vəzifədə yüksəlişlərinin bilik və bacarıqlara əsaslanması nə səviyyədədir?		1		Hakimlərin seçilməsi prosesi Məhkəmələr və Hakimlər haqqında Qanunda ⁹ təsbit olunduğu kimi, Məhkəmə Hüquq Şurası ¹⁰ yanında fəaliyyət göstərən Hakimlərin Seçki Komitəsi ¹¹ tərəfindən şifahi və yazılı formada aparılır. İlk mərhələdən uğurla keçən namizədlər uzunmüddətli təlim proqramlarının ardından, Komitə tərəfindən qiymətləndirilir, müsahibəyə cəlb olunur. Bundan sonra işə təyinat üçün siyahı müvafiq icra hakimiyyəti orqanına göndərilir. Bundan başqa Məhkəmələr və Hakimlər haqqında Qanuna ¹² görə bəzi hallarda hüquq sahəsində nüfuza, hüquqşünas ixtisası üzrə 20 illik iş təcrübəsinə, yüksək mənəvi keyfiyyətlərə malik olan

⁹ Məhkəmələr və Hakimlər haqqında Qanunu, Maddə 93-3

¹⁰ Məhkəmə Hüquq Şurası Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 1 dekabr 1998 tarixli 30 nömrəli sərəncama əsasən yaradılmışdır və 28 dekabr 2004 il tarixli Məhkəmə Hüquq Şurası haqqında Qanuna uyğun olaraq fəaliyyət göstərir

¹¹ Hakimlərin Seçki Komitəsi 28 dekabr 2004 il tarixli Məhkəmə Hüquq Şurası haqqında Qanunun 14-cü maddəsinə uyğun olaraq Məhkəmə Hüquq Şurası tərəfindən yaradılmışdır.

¹² Məhkəmələr və Hakimlər haqqında Qanunu, Maddə 93-4

				şəxslər bu qanunun 93-3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş prosedurlardan ¹³ kənar Məhkəmə Hüquq Şurasının təklifinə əsasən qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada yüksək hakim vəzifələrinə təyin edilə bilərlər. Bu şərtlər olduqca əhatəlidir və əsassız qərarların verilməsi üçün əlavə imkan yarada bilər. Vəzifədə yüksəliş attestasiya əsasında aparılır, lakin burda da qiymətləndirmə aparmaq və bunu həyata keçirmək üçün aydın sistem mövcud deyil və bu, yekun etibarını ilə əsassız qərarların verilməsi ilə nəticələnir.
Təcrübədə hakimlərin seçilməsi və vəzifədə irəli çəkilməsi nə dərəcədə bilik və bacarıqlara əsaslanır?		1		Şəffaflıq Azərbaycan təşkilatı hər zaman seçim prosesinin ilk iki mərhələsinə müstəqil müşahidəçi kimi dəvət olunur (yuxarıda göstərilən qanundan fərqli olaraq mərhələlərin hər ikisi yazılı formada olur, test və inşa üsulu ilə). Amma təşkilat heç bir halda üzbəüz müsahibənin keçirildiyi yekun mərhələyə müşahidəçi qismində dəvət olunmur. Yekun mərhələ əvvəlcədən müəyyən edilmiş meyarlara əsaslanır, müsabiqədə iştirak edən namizədlərin bildirdiyinə görə (müvəffəqiyyət qazanan və qazanmayan namizədlər) seçim prosesi bilik və bacarıqlara əsaslanmır ¹⁴ . Yekun olaraq bunu bildirmək olar ki, Məhkəmələr və Hakimlər haqqında Qanunun 93-3 maddəsində bununla bağlı heç bir qayda öz əksini tapmayıb. Qanunda ilk iki mərhələdən uğurla keçən namizədlərin təlim proqramlarına cəlb edilmə müddəti dəqiq göstərilir. Ümumiyyətlə bu proses adətən Ədliyyə Akademiyasında 6 ay müddətində nəzəriyyənin öyrənilməsi və 3 ay məhkəmələrdə təcrübənin keçirilməsi şəklində aparılır ¹⁵ . Bununla belə qanunda seçilmiş namizədlərin hakim vəzifəsinə

¹³ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, maddə 126

¹⁴ Mənbə: 19 mart 2010 tarixində hakimlər və yarımfinalçılarla müsahibə

¹⁵ Mənbə: 18 mart 2010 tarixində İnformasiya və Cəmiyyət İctimai Birliyin sədri Alövşət Əliyevdən müsahibə

					təyinat prosesi ilə bağlı da aşkarlıq yoxdur. Buna görə də bəzi hallarda seçilmiş namizədlər hakim vəzifəsinə təyinatını illərlə gözləməli ola bilərlər ¹⁶ . Hakimlərin seçimi ilə bağlı burada göstərilən dəlillər onu söyləməyə əsas verir ki, irəli çəkilmələr çox az hallarda bilik və bacarığa münasib olaraq edilir. ¹⁷
	Hakimlərə vəzifədə olduqları müddət ərzində bu vəzifədən uzaqlaşdırılmaması ilə bağlı qanunvericilik səviyyəsində nə kimi təminat verilir ?	2			Konstitusiyaya ¹⁸ görə, hakimlər müstəqildir, yalnız Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına tabedirlər və səlahiyyətləri müddətində dəyişilməzdir. Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin sədrləri, sədr müavinləri və məhkəmə kollegiyalarının sədrləri müvafiq məhkəmələrin hakimləri sırasından 5 il müddətinə təyin edilirlər və bir qayda olaraq həmin vəzifəyə iki dəfədən artıq təkrarən təyin oluna bilməzlər ¹⁹ . Digər hakimlər də 5 illik müddətə seçilir və vəzifə səlahiyyətlərinin yerinə yetirilməsi zamanı heç bir qanun pozuntusuna yol verməyiblərsə (Məhkəmələr və Hakimlər haqqında qanunun 99 və 99-1 maddəsində hakimlərin öhdəlikləri əks olunub) Məhkəmə Hüquq Şurasının təklifi ilə onun səlahiyyətləri son yaş həddinə - 65 yaşınadək uzadıla bilər. Bəzi istisna hallarda Məhkəmə Hüquq Şurasının qərarı ilə hakimlik müddəti 70 yaşına qədər uzadıla bilər ²⁰ . Hakimlərin vəzifə olduqları müddətdə daşdıqları toxunulmazlıqları və dəyişilməzlikləri digər normativ aktlarla da tənzimlənir ²¹ . Konstitusiyaya ²² görə

¹⁶ Mənbə: Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə imzaladığı “Fəaliyyət Planı” üzrə 2007-ci ildə əldə edilmiş tərəqqinin qiymətləndirilməsi, http://aamik.az/ts_general/download/Brief_ANCEI_report_on_AP_Azerbaijan-2007_eng.pdf

¹⁷ Mənbə: Hüquq Təlim Mərkəzinin rəhbəri ilə 1 mart 2010 tarixli müsahibə

¹⁸ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 127 Maddəsinin I hissəsi

¹⁹ Məhkəmələr və Hakimlər haqqında qanun 94-cü maddəsi

²⁰ Məhkəmələr və Hakimlər haqqında qanunun 96-cı maddəsi

²¹ Məhkəmələr və Hakimlər haqqında qanunun 97, 100 və 101-ci maddəsi

²² Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 128 Maddəsinin III hissəsi

				hakimlərin səlahiyyətlərinə yalnız qanunda nəzərdə tutulmuş əsaslara və qaydalara müvafiq surətdə xitam verilə bilər. Hakim səlahiyyətləri yalnız Məhkəmə Hüquq Şurasının qərarı ilə məhdudlaşdırıla və ya dayandırıla bilər. Əgər Şuraya hakimlə bağlı kriminal xarakterli və ya digər qanun pozuntular ilə əlaqədar məlumat daxil olarsa, Şura faktı araşdırıb bununla bağlı qərar verə bilər ²³ . Hakimin vəzifə səlahiyyətlərinə xitam verilməsinin əsasları Məhkəmələr və Hakimler haqqında Qanunda ²⁴ göstərilir. Qanunla hakimler onların müqavilələrinin əsassız dayandırılmasından qorunurlar.
	Təcrübədə, hakimlərin işində yol verdiyi qüsurlar və ya işini yerinə yetirə bilməməkdən savayı, başqa səbəblərlə vəzifəsindən azad olunma halları baş veribmi?		1	Təcrübədə, bir qədər aşağı rütbəli hakimler Məhkəmə Hüquq Şurasının tövsiyyələri ²⁵ əsasında Parlamentin təsdiqinə ehtiyac olmadan prezident tərəfindən təyin olunur, yüksək rütbəli hakimlərin təyinatı zamanı isə Parlamentin təsdiqi gərəkir ²⁶ . Bu isə hakimlərin icra hakimiyyəti orqanından asılılığına şərait yaradır. Reallıqda hakimler siyasi müdaxilədən azad deyillər ²⁷ və siyasi səbəblərdən vəzifədən uzaqlaşdırılma riskləri mövcuddur ²⁸ . Buna aşkar fakt kimi onu göstərmək olar ki, məhkəmələr Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən qeydə alınmayan ictimai təşkilatların şikaytlərini bir çox hallarda ümumilikdə qəbul etmir, bəzi hallarda isə tamamilə rədd edirlər. Ədliyyə Nazirliyinə qarşı çıxmaqdan çəkinirlər. QHT təsisçiləri Ali Məhkəməyə, Ədliyyə Nazirliyinə, Məhkəmə Hüquq Şurasına və digər səlahiyyətli dövlət qurumlarına yüksək rütbəli

²³ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 128 Maddəsinin IV and V hissələri

²⁴ Məhkəmələr və Hakimler haqqında qanunun 113-cü maddəsi

²⁵ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 109.9 maddəsi, Məhkəmələr və Hakimler haqqında qanunun 94-cü maddəsi

²⁶ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 109.9 və 95.10 maddələri, Məhkəmələr və Hakimler haqqında qanunun 94-cü maddəsi

²⁷ Mənbə: 2009-cü il üzrə Global Integrity Hesabatı, <http://report.globalintegrity.org/Azerbaijan/2009/scorecard/91/80b>

²⁸ Mənbə: 18 yanvar 2010 tarixində anonim hakimlə müsahibə

				<p>hakimlərə qarşı inzibati tədbirlərin görülməsi üçün müraciət etsələrdə bu bir fayda vermir.²⁹</p> <p>Hakimlər işdə yol verdikləri nöqsanlar və yarıtmaz fəaliyyətlə əlaqədar olaraq da vəzifədən uzaqlaşdırılırlar. Ədliyyə Nazirinin verdiyi müsahibədə³⁰ qeyd olunur ki, 2009-cu ildə Məhkəmə Hüquq Şurası tərəfindən 22 hakim inzibati məsuliyyətə cəlb edilib. İşdə yol verdiyi qanunsuzluqlara görə iki hakim vəzifədən uzaqlaşdırılıb, 3 hakimin vəzifə səlahiyyətlərinə xitam verilib, bəzilərinə töhmət verilib, bəziləri isə sərt qərarlar vermələri səbəbi ilə aşağı vəzifəyə keçiriliblər. Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev keçirdiyi sonuncu mətbuat konfransında³¹ açıq şəkildə bildirib ki, hakimlər, digər cəza tədbirləri mümkün olsa da onlar, əksər hallarda həbs qəti imkan tədbirinə üstünlük verirlər. Belə ki, haqqında istintaq işi aparılan şəxs barəsində, istintaqın davam etdiyi müddət ərzində məhkəmə qərarı ilə həbs qərarı verilir amma, bunun əvəzində ona ev həbsi və ya istintaqın azad şəkildə davam etdirilməsinə icazə qərarı verilə bilər. Nazir də məhz bu məqamı tənqid edir.</p>
--	--	--	--	--

²⁹ Mənbə: Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə imzaladığı “Fəaliyyət Planı” üzrə 2009-cu ildə əldə edilmiş tərəqqinin qiymətləndirilməsi, <http://aamik.az/en/reports.html>

³⁰ Mənbə: Ədliyyə Naziri Fikrət Məmmədovun müsahibəsi, <http://www.525.az/view.php?lang=az&menu=2&id=10373>

³¹ Mənbə: Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevin pres konfransı, <http://www.525.az/view.php?lang=az&menu=17&id=11612>

	Hakimlərin maaşı ilə, digər yüksək rütbəli məmurların maaşları arasında fərqi müəyyənləşdirən qanuni nizamnamələr nə səviyyədədir?		1	Hakimlərin vəzifə maaşları Məhkəmələr və Hakimlər haqqında Qanun ³² və Konsitutsiya Məhkəməsi haqqında Qanun ³³ , bununla yanaşı bir sıra digər normativ aktlar ilə tənzimlənir. Yüksək vəzifəli dövlət məmurlarının əmək haqqları, xüsusi cədvəl əsasında ödənilir. ³⁴ Amma bununla belə hakimlərinin maaşları ilə digər dövlət məmurlarının əmək haqqlarını əlaqələndirən hər hansı bir qanun mövcud deyil.
	Təcrübədə, hakimlərlə yüksək rütbəli dövlət məmurları arasında maaş fərqi nə səviyyədədir?	2		Demək olar ki, hakimlərin maaşları ilə qanunvericilik və icra sektorunda çalışan yüksək vəzifəli məmurların maaşları bir-birinə yaxındır. Məsələn, Ali məhkəmənin və Konstitutsiya Məhkəməsinin sədrlərinin aylıq maaşları 1785 manatdır (2213\$) ³⁵ . Müqayisə üçün Prezident Administrasiyasının rəhbəri 1900 manat (2356\$), Milli Məclisin sədri, Hesablama Palatasının rəhbəri 1550 manat (1922\$). Bununla yanaşı Ali Məhkəmənin, Konstitutsiya Məhkəməsinin, Məhkəmə Hüquq Şurası və Ombusmanın maaşı 1525 manat (1891\$) ³⁶ . Ədliyyə Nazirinə görə, 2000-ci illə müqayisədə hakimlərin maaşı 25 dəfə artıb ³⁷ , bu isə hakimlərin maaşlarının verilməsinin, beynəlxalq təcrübəyə yaxınlaşdırılması istiqamətində son illər əldə edilmiş inkişafın sübutudur.

³² Məhkəmələr və Hakimlər haqqında qanunun 106-cı maddəsi

³³ Konstitutsiya Məhkəməsi haqqında Qanunun 71-ci maddəsi

³⁴ Mənbə: 2009-cu ilin Dövlət Büdcəsi üzrə Dövlət Qulluqçusunun Büdcə Yaddaşı

³⁵ Manat və ya AZN Azərbaycan Respublikasının milli valyutasıdır; Bloomberg, Coin Mill.Com əsasən 1 mart 2010 tarixinə mübadilə kursu 1 AZN = 1.24 USD, http://coinmill.com/AZN_USD.html#AZN=1

³⁶ Mənbə: 2009-cu ilin Dövlət Büdcəsi üzrə Dövlət Qulluqçusunun Büdcə Yaddaşı

³⁷ Mənbə: Ədliyyə Naziri Fikrət Məmmədovun müsahibəsi, <http://www.525.az/view.php?lang=az&menu=2&id=10373>

	Məhkəmə sistemi qanunla öz büdcə təkliflərini irəli sürə, onu bölüşdürə və idarə edə bilərmimi ?		1		Məhkəmələrin maliyyələşdirilməsi qaydaları Məhkəmələr və Hakimlər haqqında Qanun ³⁸ , Konstitutsiya Məhkəməsi haqqında Qanun ³⁹ və digər normativ aktlarla tənzimlənilir. Məhkəmələr və Hakimlər haqqında Qanuna görə məhkəmələrin büdcəsi dövlət büdcəsinin ayrıca maddəsi ilə ayrılan vəsait hesabına təmin olunur. Prezidentin müvafiq fərmanı ⁴⁰ ilə Nazirlər Kabinetinə və Ədliyyə Nazirliyinə tapşırılıb ki, məhkəmələr maliyyə idarə etməsi ilə bağlı işləri həyata keçirsinlər. Ədliyyə Nazirliyinə və yüksək instansiya məhkəmələrinə növbəti ilin dövlət büdcəsindən ayrılımlarla bağlı tövsiyələrini müvafiq icra orqanlarına göndərmək tapşırığı verilib, Müvafiq İcra Hakimiyyəti orqanının səlahiyyətləri prezidentin fərmanı ⁴¹ ilə Nazirlər Kabinetinə verilib. Yuxarıda göstərilənlər, bir daha göstərir ki, məhkəmələr büdcə idarə etməsində və maliyyə bölgüsündə səlahiyyətə malik deyillər.
	Təcrübədə, məhkəmələr öz büdcə təkliflərini irəli sürə, onu bölüşdürə və idarə edə bilirlərmimi?			0	Təcrübədə ⁴² , məhkəmələr büdcənin bölüşdürülməsində və idarə olunmasında səlahiyyətə sahib deyillər. Bununla belə yalnız yüksək instansiya məhkəmələri (aşağı instansiya məhkəmələri deyil) öz büdcələri ilə bağlı təklif yollaya bilərlər. Bu isə məhkəmələrin icra orqanlarından asılılığını əsaslandıran digər bir faktıdır. Bununla bağlı daha ətraflı məlumat əldə etmək mümkün deyil.

³⁸ Məhkəmələr və Hakimlər haqqında qanunun 90-cı maddəsi

³⁹ Konstitutsiya Məhkəməsi haqqında Qanunun 70-ci maddəsi

⁴⁰ 1 dekabr 1998 tarixli Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 30 nömrəli sərəncamı

⁴¹ 12 fevral 2004 tarixli Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 29 nömrəli sərəncamı

⁴² Mənbə: 17 mart 2010 tarixində hakimlər ilə müsahibə

	Məhkəmə işlərinin hakimlər arasında bərabər bölünməsinə tənzimləyən nə kimi obyektiv üsullar mövcuddur?	2		<p>Təyinatla bağlı qaydalara⁴³ görə, proseslərə təyinat kod sistemi ilə həyata keçirilməlidir. Hakimlərin adları 1 rəqəmindən başlayaraq növbə ilə nömrələnir. Kodlaşdırma prosesi hakimlərin ümumi yığılmasında seçilmiş təsadüfi rəqəmlər əsasında aparılmalı, işlərin bölgüsü isə hakimlərin sıra bölgüsünə əsasən ardıcılıqla həyata keçirilməlidir. Bəzi hallarda hakim vəzifə başında deyilsə və ya həddindən artıq işə baxırsa, işin baxılması bir digər hakimə həvalə oluna bilər. Hakimlər arasında təyinatların bərabər bölünməsinə əmin olmaq üçün, məhkəmənin kargüzarlığı tərəfindən işlərin bölüşdürülməsinə nəzarət cədvəli tərtib edilir. İşlərin bölüşdürülməsinə nəzarət cədvəli kargüzarlıq xidmətinin bu işə məsul işçisi tərəfindən işlərin daxil olma ardıcılığına uyğun olaraq, gündəlik doldurulur və imzalanır. İşlərin bölüşdürülməsinə nəzarət cədvəlinin bir nüsxəsi aidiyyatı üzrə müvafiq məhkəmə və kollegiya sədrinə təqdim edilir, bir nüsxəsi isə ayrıca qovluqda saxlanılır. Kargüzarlıq xidməti tərəfindən təqdim edilmiş təhlil əsasında hər rübün sonunda məhkəmədə işlərin bölüşdürülməsinin vəziyyəti məhkəmə sədrinin yanında keçirilən iclasda müzakirə edilməlidir.</p>
--	---	---	--	---

⁴³ Azərbaycan Respublikasının Məhkəmələrində Kargüzarlığın Aparılmasına dair Təlimat, fəsil XI

	Təcrübədə məhkəmə işləri hakimlər arasında obyektiv üsullarla bölünürmü?		1		Təcrübədə heç də hər zaman məhkəmə işlərinin bölgüsü yuxarıda göstərilən qaydalar əsasında aparılmır. Bəzi hallarda, iş bir-başa olaraq nömrələnməmiş məhkəmə sədrinə verilir və bundan sonra onun müdaxiləsi ilə işə baxılması üçün hakim ayrılır. ⁴⁴ Məhkəmələrdə avtomatlaşdırılmış innovativ texnologiyalardan istifadə olunmur. Bununla belə bu istiqamətdə irəliləyişlərin əldə edilməsi, “kor təyinat” sistemindən istifadəyə keçilməsi ilə müzakirələr aparılır. ⁴⁵
<i>Müdaxilələrdən azadlıq</i>	Hakimlərin dövlət rəsmilərinin və şəxsi maraqların xarici müdaxilələrindən, yalnız təsirlərdən qorunması, qanunlar və konstitutsiya ilə hansı səviyyədə tənzimlənir?	2			Azərbaycan Respublikası Konstitutsiyası və Məhkəmələr və Hakimlər haqqında Qanunda hakimlərin müstəqilliyi təmin olunur. Hər hansı bir şəxs tərəfindən, hər hansı bir səbəbdən bilavasitə, yaxud dolay yolla məhkəmə icraatına məhdudiyət qoyulması, təsir, hədə və müdaxilə edilməsi, habelə məhkəməyə hörmətsizlik göstərilməsi, yaxud aşkar etinasızlıq göstərildiyini bildirən hərəkətlər edilməsi yolverilməzdir. ⁴⁶
	Təcrübədə, məhkəmə baxışları və qərar qəbul etmə dövlət rəsmilərinin və şəxsi maraqların təsirindən nə dərəcədə azaddır?			0	Yuxarıda göstəriləndi kimi, hakimlərin seçilməsi və vəzifələrinin artırılması qaydalarını tənzimləyən qanunlarda bir sıra boşluqlar var və bunlar yerli icra hakimiyyətinə məhkəmələrə müdaxilə üçün imkanlar yaradır. Bəzi hallarda siyasi motiv daşıyan bir sıra işlər məhkəmə baxışına qəbul edilmir. Məsələn, 2009-cu ildə hüquq mühafizə orqanları və məhkəmələr tərəfindən pis rəftara məruz qalan jurnalistlər, siyasi partiya üzvləri, QHT təmsilçiləri, tələbələr və digərlərinin bununla bağlı şikayətləri rədd edilib. (Bu şikayətlərin içərisində Talişi Sədo qəzetinin baş redaktoru

⁴⁴ Mənbə: Hakimlərlə müsahibə

⁴⁵ Mənbə: 2009-cu il üzrə Global Integrity Hesabatı, <http://report.globalintegrity.org/Azerbaijan/2009/scorecard/91/80b>

⁴⁶ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 127-3 Maddəsi, Məhkəmələr və Hakimlər haqqında qanunun 9-cu maddəsi

					Novruzəli Məmmədovun da şikayəti olub ki, oda sonradan həbsxanada dünyasını dəyişib). ⁴⁷ Reallıqda Məhkəmə sistemi icra hakimiyyətinin ciddi təsiri altında fəaliyyət göstərir. ⁴⁸
<i>Xal (Məhkəmə müstəqilliyi)</i>		14/24 (58%)			
Hakimlərə, prokurorlara və məhkəmə işçilərinə keçirilən təlimlərin artırılması (İnsan ehtiyatlarının idarə edilməsi)	Qanunla, hakimlərin, prokurorların və digər məhkəmə işçilərinin, yeni məhkəmə təcrübələrinin və proseslərinin öyrədilməsi, yeni və ya dəyişilmiş qanunlara tanış olması məqsədi ilə təlimlərin keçirilməsinin tənzimlənməsi nə səviyyədədir?	2			Qanuna görə ⁴⁹ Ali Məhkəmənin və Konsitutsiya Məhkəməsinin hakimləri istisna olmaqla, digər hakimlərin bilik və bacarıqlarının artırılmasına, məhkəmələrin zəruri materiallarla təchiz olunmasına Məhkəmə Hüquq Şurası məsuliyyət daşıyır. Amma qanunda məhkəmə klerklərinin təlimlərə cəlb edilməsi ilə bağlı xüsusi şərtlər göstərilməyib.
	Təcrübədə, hakimlər, prokurorlar və digər məhkəmə işçilərinin mütəmadi olaraq yeni məhkəmə təcrübələrinin və prosedurların öyrənilməsi, yeni qəbul edilmiş və dəyişdirilmiş qanunlarla tanışlıq məqsədi ilə təlimlər keçirilirmi?	2			Təlimlər Ədliyyə Nazirliyi yanında fəaliyyət göstərən keçmiş Hüquqi Təlim Mərkəzinin bazasında yaradılmış yeni Ədliyyə Akademiyasında keçirilir (tam olaraq fəaliyyət göstərmir). Ədliyyə Nazirinin müsahibəsində ⁵⁰ də məhz bu fakta diqqət ayrılır. Nazir hakimlərin yol verdikləri yalnışlıqları azaltmaq, xidmət səviyyəsini daha da artırmaq məqsədi ilə Məhkəmə Hüquq Şurasının beynəlxalq təcrübəni öyrəndiyini, Avropa Hakimlər Şurasının tövsiyələri və hakimlər arasında aparılmış tədqiqatların əsasında yeni tədris planlarının hazırlandığını bildirib. Məhkəmə Hüquq Şurası 2009-cu ildə müxtəlif mövzuda xarici ekspertlərin iştirakı ilə 17 trening təşkil edib və aşağı instansiya məhkəmələrinin hakimləri bu

⁴⁷ Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə imzaladığı "Fəaliyyət Planı" üzrə 2009-cu ildə əldə edilmiş tərəqqinin qiymətləndirilməsi

⁴⁸ Mənbə: 2009-cu il üzrə Global Integrity Hesabatı, <http://report.globalintegrity.org/Azerbaijan/2009/scorecard/91/80b>

⁴⁹ Məhkəmələr və Hakimlər haqqında qanunun 86-cı maddəsi

⁵⁰ Mənbə: Ədliyyə Naziri Fikrət Məmmədovun müsahibəsi, <http://www.525.az/view.php?lang=az&menu=2&id=10373>

					təlimlərdə iştirak ediblər. Hakimlərlə hüquq mühafizə orqanları əməkdaşlarının birgə təlimlərə cəlb edilməsi məsələsi də gündəlikdədir. Daha ətraflı Bölmə 3-ə bax. Ədliyyə Akademiyasında vəkillər də daxil olmaqla digər hüquq mütəxəssislərinə də təlimlər keçirilir ki, buda müsbət hal kimi qiymətləndirilə bilər.
<i>Xal (Məhkəmə insan resurslarının idarə olunması)</i>		4/4 (100%)			
Məhkəməyə çıxışın yüksəldilməsi	Qanunla məhkəmə iştirakçılarının pulsuz vəkillə təmin olunmasının vəziyyəti hansı səviyyədədir?		1		Konstitusiyaya ⁵¹ görə, qanunla hüquqi yardım dövlət hesabına pulsuz təmin edilməlidir. Məhkəmələr və Hakimlər haqqında Qanuna ⁵² görə Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının, onun ərazisində yaşayan xarici vətəndaşların, habelə vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında və digər qanunlarda nəzərdə tutulmuş hüquq və azadlıqlarının, hüquqi şəxslərin qanuni mənafeələrinin hər cür qəsdlərdən və qanun pozuntularından məhkəmə icraatının istənilən mərhələsində məhkəmə müdafiəsi hüququ təmin olunur. Bu hüquq digər dövlət aktları ilə də tənzimlənir. ⁵³ Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev son mətbuat konfransında ⁵⁴ kəsib ailələri vəkillə təmin etmək məqsədi ilə xüsusi orqanın yaradılmasının planlaşdırıldığını bildirib. Əgər insanların gəlirləri vəkil tutmağa kifayət etməzsə, vəkilin haqqı vəkillə, vətəndaş arasında bağlanan müqavilə əsasında yaradılacaq

⁵¹ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 61 Maddənin II hissəsi

⁵² Məhkəmələr və Hakimlər haqqında qanunun 10-cu maddəsi

⁵³ Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 92.9.24, 90.7.9 və 91.5.5 maddələri, Vəkillər və Vəkillik haqqında qanunun 19 və 20 maddələri

⁵⁴ Mənbə: Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevin pres konfransı, <http://www.525.az/view.php?lang=az&menu=17&id=11612>

					<p>həmin qurum tərəfindən ödəniləcək. Reallıqda vəkillərin bilik və bacarıqları kifayət qədər yüksək səviyyədə deyil. Bu onunla bağlıdır ki, yüksək ixtisaslı vəkillər dövlət tərəfindən ödəniləcək məbləğ qarşılığında məhkəmədə təmsil olunmaq istəmirlər. Baxmayaraq ki, ölkədə əvvəllər vəkillərə bir saata görə ödənilən 99 qəpiklik (\$1.22) haqq, 2 manata (\$2.48) qədər artırılıb⁵⁵, bu özəl sektorla müqayisədə çox azdır. Müqayisə üçün özəl qaydada məhkəmələrdə qaydada məhkəmələrdə təmsil olunan vəkillər hər işə görə 200 manatdan (\$248) 5000 manata (\$6,200) qədər haqq alırlar^{56, 57}.</p>
	Məhkəmə sistemində tərcümə işi hansı səviyyədə təşkil edilir (yerli dili bilməyən və eşitmə qüsuru olan məhkəmə iştirakçılar üçün)?		1		<p>Konstitutsiyaya⁵⁸ görə, Azərbaycan Respublikasında məhkəmə icraatı Azərbaycan Respublikasının dövlət dilində və ya müvafiq yerin əhalisinin çoxluq təşkil edən hissəsinin dilində aparılır. İşin iştirakçısı olub məhkəmə icraatının aparıldığı dili bilməyən şəxslərin işin materialları ilə tam tanış olmaq, məhkəmədə tərcüməçi vasitəsi ilə iştirak etmək və məhkəmədə ana dilində çıxış etmək hüququ təmin edilir. Bu hal həmçinin digər dövlət aktları ilə də tənzimlənir⁵⁹. Təcrübədə həm xarici dili, həm yerli dili həm də eyni zamanda hüquqi sistemi bilən tərcüməçilərin sayı azdır və bu görülməli işin keyfiyyətini azaldır.⁶⁰</p>
Xal (Məhkəməyə)		2/4 (50%)			

⁵⁵ Mənbə: <http://www.baki-xeber.com/new/2010/02/01/get=39778>

⁵⁶ Azərbaycanda hüquqşünaslar üçün, az sayda böyük hüquq şirkətlərdən başqa, saat hesabı ödəniş təcrübəsi

⁵⁷ Mənbə: Hüquq Təlim Mərkəzinin rəhbəri ilə 1 mart 2010 tarixli müsahibə

⁵⁸ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 127 Maddənin X hissəsi

⁵⁹ Məhkəmələr və Hakimlər haqqında qanunun 14 maddəsi, Cinayət Prosesual Məcəllənin 26 və 99 maddələri, Mülki Prosesual Məcəllənin 11 və 65 maddələri

⁶⁰ Mənbə: 18 yanvar 2010 tarixində hakim ilə müsahibə

<i>çıxış)</i>					
Məhkəmə sektoru öz funksiyalarını yerinə yetirmək üçün adekvat resurslara malikdirmi?	Maliyyə mənbələri	Məhkəmələrə ayrılan büdcə dövlətin ümumi büdcəsinin artımından nə dərəcədə asılıdır və bu məhkəmə xidmətinin ehtiyaclarının ödənməsinə nə kimi təsir göstərir?	2		Hesabablama Palatasının 2010-cu ilin dövlət büdcəsinin qanun layihəsi ⁶¹ ilə bağlı rəyindən ⁶² aydın olur ki, son beş ildə büdcədən məhkəmələrə ayrılan vəsait 3 dəfə artıb. Bu isə imkan verib ki, hakimlərin və məhkəmələrin sayı artırılınsın, məhkəmələrin maddi və texniki bazası inkişaf etdirilsin. 2008-ci illə müqayisədə 2009-cu ildə büdcədən məhkəmə sektoruna ayrılmalar ümumi məbləğ olaraq artırılıb amma xüsusi ayrılmalar azalıb. 2010-cu il büdcəsi isə bir qədər fərqlidir, belə ki, dövlət büdcəsi ümumilikdə aşağı düşüb. Neftin qiymətində düşüşün yaşanması büdcəyə, dolayısı ilə büdcədən məhkəməyə ayrılan vəsaitə təsir edib, amma bununla belə dövlət fondundan məhkəməyə ayrılmalar artıb. Bu göstərir ki, hökumət digər sahələrdə qənaət hesabına olsa belə, məhkəmə sisteminə müvafiq maliyyələşməni ayırır.

⁶¹ Qanun layihəsi bu hesabat hazırlanan zaman qüvvəyə minmişdir

⁶² Mənbə: <http://www.ach.gov.az/index.php/?/az/content/319>

İnsan Resursları/ Potensialı	Qanunlarla hədsiz yubanmalara yol verilməməsi, hakimlərlə işə baxmaq və qərar qəbul etmək üçün müvafiq vaxtın verilməsi və apelyasiya işlərinə vaxtın baxılması ilə bağlı nə kimi şərtlər mövcuddur?	2			Prosesual hərəkətlər Mülki Prosesual Məcəllə ⁶³ , Cinayət Prosesual Məcəlləsi ⁶⁴ , İnzibati İcraat haqqında Qanun ⁶⁵ və İnzibati Prosesual Məcəllə ⁶⁶ əsasında həyata keçirilir. Qanunla tənzimlənməyən hallar, ortaya çıxarsa məhkəmələr tərəfindən tənzimlənir. Məsələn, cinayət işi ilə əlaqədar ilkin instansiya məhkəməsi və Apelyasiya məhkəməsi, işlə bağlı hazırlıq iclasını iş məhkəməyə daxil olduqdan sonra 15 gün müddətində təmin edilməlidir (cinayət işinin həcminin böyüklüyü, təqsirləndirilən şəxslərin sayının çoxluğu və ya baxışın təşkilinin xüsusilə mürəkkəb olması ilə əlaqədar bu müddət məhkəmənin qərarı ilə 30 günədək uzadıla bilər). Hazırlıq iclası keçirildikdən 15 gün müddətində məhkəmə baxışı təyin edilməlidir. Apelyasiya Məhkəməsinə göndərilən işlərə, işlə tanışlıq bitdikdən sonra 30 gün müddətində baxılmalıdır. Həddindən artıq yubanmalara görə Məhkəmə Hüquq Şurası tərəfindən sanksiyalar tətbiq edilir.
	Təcrübədə, məhkəmə baxışları qanunsuz təxirə salınmalar		1		Əvvəlki illərdən fərqli olaraq ⁶⁷ , işlərin əksəriyyətinə vaxtında baxılır. Bunu daha çox cinayət işlərinə aid etmək olar, mülki işlərdə isə yubanmalar daha çox olur ⁶⁸ . Ümumiyyətlə hakimlər işlərə vaxtında baxılmasının tərəfdarıdır ⁶⁹ və yubanmalara yol vermək istəmir. Çünki Məhkəmə Hüquq Şurası verilən

⁶³ Mülki Prosesual Məcəllə, Fəsil X

⁶⁴ Cinayət Prosesual Məcəlləsi, 48.2.3, 202 və 203 Mədələr

⁶⁵ İnzibati İcraat haqqında qanun, maddə 48

⁶⁶ İnzibati Prosesual Məcəllə, Fəsil V

⁶⁷ Mənbə: "Azərbaycanda həyata keçirilən islahatların sənəd və icrası arasında fərq" Rəna Səfəraliyeva, Global Corruption Report 2007, Transparency International nəşri, 2007 http://www.transparency.org/publications/gcr/gcr_2007#book

⁶⁸ Mənbə: Hakimlə müsahibə, 1 fevral 2010.

⁶⁹ Mənbə: İctimai Maraqların müdafiəsi və hüquq məsləhət mərkəzi layihəsinin müraciətçilərindən əldə edilən təcrübə

		olmadan, hədsiz yubanmalarsız həyata keçirilirmi?				müddətdən artıq vaxt keçərsə hakimlərə qarşı bir sıra intizam tədbirləri həyata keçirir. ⁷⁰
		Hakimlərə öz işlərini icra edə bilmək üçün adi şərait yaradılırmı (iş şəraiti, köməkçi şəxslər, hüquq nəşrlərdən ibarət kitabxana və.s) ?		1		Qanunvericiliyə ⁷¹ görə, məhkəmələr tərəfindən ədalət mühakiməsinin prosessual qanunvericiliyinin tələblərinə uyğun həyata keçirilməsinə lazımi şərait yaradılmasından ötrü hər bir məhkəmə xüsusi təchiz edilmiş binalarla, məhkəmə hakimiyyətinin rəmzləri (Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı, Dövlət gerbi və ədalət mühakiməsinin rəsmi emblemi) və hakimlərin xüsusi geyimləri ilə, zəruri nəqliyyat vasitələri və təşkilati-texniki qurğularla: blanklar, şampplar, məhkəmənin adı və dövlət gerbi həkk olunmuş möhürlə təmin edilir. Hakimlərə onların statusunu təsdiq edən xidməti vəsiqələr verilir. Məhkəmələrin fəaliyyəti, maddi-texniki təchizatı dövlət büdcəsi hesabına həyata keçirilir. Məhkəmələr üçün tikilən yeni binalar kifayət qədər geniş və hər tərəfli təmin edilmiş binalardır ⁷² . Amma bununla belə hələ də kifayət qədər maliyyə vəsaitinin ayrılmaması ilə əlaqədar məhkəmə zallarının maddi texniki təminatı sahəsində problemlər qalmaqdadır ⁷³ . Digər bir problem isə məhkəmə işçiləri; məhkəmə nəzarətçiləri və icraçılarının peşəkarlıq səviyyəsinin aşağı olması ilə əlaqədardır. Təlimlər keçirilərkən daha çox hakimlər diqqət mərkəzində saxlanılır və digər əməkdaşlar isə təlimlərə cəlb olunmurlar. Paytaxtda yerləşən məhkəmələr

⁷⁰ Mənbə: Ədliyyə Naziri Fikrət Məmmədovun müsahibəsi, <http://www.525.az/view.php?lang=az&menu=2&id=10373>

⁷¹ Məhkəmə və Hakimlər Haqqında qanun 90-cı maddə

⁷² Mənbə: Ədliyyə Naziri Fikrət Məmmədovun müsahibəsi, <http://www.525.az/view.php?lang=az&menu=2&id=10373>

⁷³ Mənbə: Regionlardan olan hakimlərlə müsahibə, 14 mart 2010.

						əyalətdə yerləşən məhkəmələrlə müqayisədə daha yaxşı təchiz olunub və onların əməkdaşları daha ixtisaslıdır. ⁷⁴
<i>Xal (Məhkəmə Resursları)</i>		6/8 (75%)				
Məhkəmələrin şəffafılığının artırılması	Qanunla məhkəmə zalları ictimaiyyətə və mediaya açıqdır?	2				Konsitutsiyaya ⁷⁵ görə, bütün məhkəmələrdə işlərin icraatı açıq aparılır. İşə qapalı iclasda baxılmasına yalnız o halda icazə verilir ki, məhkəmə açıq icraatın dövlət, peşə və kommersiya sirlərinin açılmasına səbəb olacağını güman edir, ya da vətəndaşların şəxsi və ya ailə həyatının məxfiliyini qorumaq zərurətinin mövcudluğunu müəyyən edir. Məhkəmə zalların açıq olması həmçinin bir sıra qanunlarla da tənzimlənir. ⁷⁶
	Təcrübədə, məhkəmə iclasları ictimaiyyətə və mediaya nə dərəcə açıqdır və onların yerləşdirilməsi üçün kifayət qədər yer varmı?	1				Təcrübədə, məhkəmələr açıq elan olunsada, bəzi hallarda siyasi səbəblərdən məhkəmə işləri qapalı aparılır. Məsələn, müxalif mövqeyinə görə ⁷⁷ işdən azad edilən İntiqam İsmayilovun ⁷⁸ məhkəmə prosesi zamanı jurnalistlər məhkəmə zalına buraxılmayıb. Keçmiş İqtisadi İnkişaf Naziri Fərhad Əliyevin işi zamanı da jurnalistlər məhkəmə zalından kənar saxlanılıb ⁷⁹ . Media nümayəndələri gənc blogerlər Adnan Hacızadə və Emin Millinin məhkəməsi zamanı da zala daxil ola bilməyiblər ⁸⁰ .

⁷⁴ Mənbə: Gəncə hakimlərindən götürülən müsahibə, Dekabr 2009

⁷⁵ Konstitutsiyanın V hissəsinin 127-ci maddəsi

⁷⁶ Məhkəmələr və Hakimlər haqqında Qanunun 12 maddəsi, Mülki Prosesual Məcəllənin 10 maddəsi və Cinayət Prosesual Məcəllənin 27 maddəsi

⁷⁷ Mənbə: <http://www.nakhchivan.org.az/content/view/736/28/lang,az/>

⁷⁸ Mənbə: <http://www.nakhchivan.org.az/content/view/740/28/lang,az/>

⁷⁹ Mənbə: <http://www.irfs.az/content/view/938/28/lang,az/>

⁸⁰ Mənbə: <http://ol-az.blogspot.com/2009/09/bir-mhkm-iclas-da-axada-qald.html>

					Digər bir halda isə Seçkilərin Monitorinqi mərkəzinin qeydiyyatının dayandırılması ilə bağlı məhkəmə işini izləmək istəyən beynəlxalq təşkilatların, səfirliklərin və QHT-lərin nümayəndləri də zala buraxılmayıb və içəri keçmək istəyənlərə polis işçiləri bildiriblər ki, onlara heç kimi içəri buraxmamaq tapşırılıb ⁸¹ . İçərisində məhkəmə prosesinin lentə alınması üçün video kameralar quraşdırılan məhkəmə zalları mövcuddur, amma zaldan çöldə prosesi onlayn qaydada izləyə bilmək üçün sistem quraşdırılmayıb.
	Qanunla məhkəmə qərarlarının dərci və ictimaiyyətə açıqlılığı nə səviyyədədir?		1		Bəzi istisnalar olmaqla, məhkəmələr tərəfindən qəbul edilən qərarların çap edilməsi ilə bağlı konkret qaydalar mövcud deyil. Ancaq Konstitutsiya Məhkəməsinin plenar iclaslarının qəraları rəsmi qəzetdə çap olunmalıdır ⁸² . Mülki Prosesual Məcəlləyə ⁸³ əsasən məhkəmə icraatı ilə əlaqədar yeni qəbul edilmiş və ya öz qüvvəsini itirmiş normativ aktlar kütləvi informasiya vasitələrində dərc edilməlidir Ədliyyə Naziri Fikrət Məmmədov son müsahibəsində ⁸⁴ məhkəmə işlərində şəffaflığın təmin edilməsi məqsədi ilə yüksək instansiya məhkəmələri tərəfindən qəbul edilmiş məhkəmə qərarlarının dərc edilməsinin müzakirə edildiyini deyib. Bura həmçinin aşağı instansiya məhkəmələrinin dayandırılmış və dəyişdirilmiş qərarları da daxildir.
	Məhkəmə qərarları dərc edilirmi?		1		Yuxarıda göstərdiyi kimi, Konstitutsiya Məhkəməsinin plenununun qərarları rəsmi dövlət qəzetində dərc edilməlidir. (Bu qəzetlər “Azərbaycan” və “Respublika” qəzetləridir ⁸⁵). Bəzi

⁸¹ Mənbə: <http://azadliq.az/?p=9810>

⁸² Konstitutsiya Məhkəməsi haqqında qanun –Maddə 69

⁸³ Mülki Prosesual Məcəllə- maddə 221.3 və 304.3

⁸⁴ Mənbə: Ədliyyə Naziri Fikrət Məmmədovun müsahibəsi, <http://www.525.az/view.php?lang=az&menu=2&id=10373>

⁸⁵ Konstitutsiya Məhkəməsi haqqında qanun Maddə 69

				hallarda Ali Məhkəmənin və Apelyasiya məhkəməsinin çıxardığı qərarlar da onların veb səhifələrində yerləşdirilir. Ali Məhkəmənin Plenumlarının qərarları da toplanır və xüsusi broşura şəklində müntəzəm qaydada dərc edilir. Amma heç bir halda ilkin instansiya məhkəmələrinin qərarlarının dərci ilə bağlı fakta rast gəlinməyib. ⁸⁶
	Məhkəmə iclaslarının stenoqramlarının çoxaldılması və ictimaiyyətə açıqlılığı qanunla hansı qaydada tənzimlənir?		1	Mülki Prosesual Məcəllədə ⁸⁷ , Cinayət Prosesual Məcəllədə ⁸⁸ və məhkəmə iştirakçıların hüquqlarını tənzimləyən digər hüquq aktlarda göstərilir ki, məhkəmənin protokulunu əldə etmək mümkündür. Protokollarla yalnız işdə iştirak edən şəxslər və nümayəndələr tanış ola bilərlər. Amma onlar ictimaiyyət üçün açıq deyil. Protokolların qorunub saxlanması məhkəmə nəzarətçilərinin fəaliyyət qaydaları haqqında təlimatla ⁸⁹ tənzimlənir. Təlimatda həmçinin kimlərin məhkəmə sədrinin və hakimin icazəsi ilə protokollarla tanış ola biləcəyi göstərilir. Bu halda müraciətçidən şəxsiyyəti təsdiq edən sənəd tələb olunur (şəxsiyyət vəsiqəsi, hərbi билет və s.).
	Məhkəmə stenoqramları, səs və video yazıları çoxaldılırmı və ictimaiyyətin bu məlumatları əldə etmək imkanı varmı?		1	Bəli, stenoqramlar saxlanılır və yuxarıda göstəriləndi kimi işdə iştirak edən şəxslər məhkəmə materialları ilə təmin olunurlar. Əgər məhkəmədə iştirak edən şəxslər və ya onların nümayəndələrinin protokolun tərtibatı, yol verilmiş yalnızlıqlar və ya natamamlıq ilə bağlı narazılıqları varsa, onlar protokulun nüsxəsini əldə edib bununla bağlı hakimə etirazlarını bildirə bilərlər. Ümumiyyətlə, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları,

⁸⁶ Mənbə: Anonim hakimdən götürülmüş müsahibə, 19 Yanvar 2010.

⁸⁷ Mülki Prosesual Məcəllə - Maddə 47.2

⁸⁸ Cinayət Prosesual Məcəllə - Maddə 22

⁸⁹ Məhkəmə nəzarətçilərinin fəaliyyət qaydaları haqqında təlimat- XXII və XXIII fəsilər

					<p>istənilən fərdi şəxs və ya hüquqi şəxs, sənədləri Dövlət Arxiv Fondundan⁹⁰ çıxarmamaq şərti ilə onlarla tanış ola bilər. Dövlət Arxiv Fondunda sənədlərdən istifadə qaydaları müfəviq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən tənzimlənilir. Məhkəmədəki arxiv sənədləri çox az halda Dövlət Arxiv Fonduna göndərilir, əksər hallarda materiallar məhkəmələrin özündə saxlanılır və bu hal arxivlərdən istifadə imkanını məhdudlaşdırır.⁹¹ Beləliklə demək olar ki, məhkəmə işlərinin səs və video yazıları saxlanılır amma onlar ictimaiyyət üçün açıq deyil. Yuxarıda göstərilədiyi kimi, məhkəmələrin bu kimi materialları sadə sorğu əsasında ictimaiyyətə təqdim etməsini təmin edən heç bir qayda mövcud deyil, amma bununla bağlı hər hansı bir qadağa da yoxdur. Məhkəmə hakimiyyəti orqanları qanundakı bu boşluqdan istifadə edirlər və bu ictimaiyyət nümayəndələrinə və kütləvi informasiya vasitələrinə məlumat almaqda çətinliklər yaradır.⁹²</p>
<i>Xal (Şəffaflıq)</i>		7/12 (58%)			
<i>Yekun xal (Məhkəmə İslahatları)</i>		33/52 (63%)			

⁹⁰ Milli Arxiv haqqında qanun

⁹¹ Mənbə: Təcrübəli hüquqşünasla müsahibə, 9 Fevral 2010.

⁹² Mənbə: Hüquqi Təhsil Cəmiyyətinin rəhbəri İntiqam Əliyevlə müsahibə, 1 mart 2010.

Bölmə 2: İctimai sektor/Dövlət qulluğu sahəsində islahatlar					
Alt Məqsəd	Suallar	Uyğunluq dərəcəsi			Qeydlər və mənbələr – Qanunvericilik və fəaliyyət ilə bağlı vəziyyətə dair təfəssilatlı məlumatlar göstərməklə verilən qiymətlərin ətraflı şəkildə izah edilməsi xahiş olunur. Əsas (müsahibələr, yerlərdə müşahidələr) və ikinci dərəcəli (hesabatlar, ədəbiyyat, KİV və s.) mənbələrə istinad göstərin
		Tam	Qismən	Hec biri	
		2	1	0	
Dövlət qulluğunda müstəqillik, hesabatlılıq və şəffaflıq	Dövlət qulluqçularının təyinatı və qulluqda yüksəlişinə siyasi müdaxilələrin qarşısının alınması sahəsində qaydalar hansı səviyyədədir		1		<p>Azərbaycanın qanunvericilik bazasında dövlət qulluğunun tənzimlənməsi ilə bağlı bir sıra hüquqi-normativ aktlar⁹³ mövcuddur ki, onların da ən əhəmiyyətlisi Dövlət Qulluğu haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunudur. Sözügedən qanunun 27.1-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının 16 yaşına çatmış, irqindən, milliyyətindən, dinindən, dilindən, cinsindən, sosial mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, yaşayış yerindən, dinə münasibətindən, əqidəsindən, ictimai və digər birliklərə mənsubiyyətindən asılı olmayaraq müvafiq vəzifənin tələblərinə uyğun peşə hazırlığına malik olan vətəndaşlarının dövlət qulluğuna qəbul edilmək hüququ vardır. Qanunun 4.1.9-ci maddəsi 27.2-ci maddədə qeyd edilən məhdudiyyətlər istisna olmaqla dövlət qulluğuna qəbul və qulluqda yüksəlişi ilə bağlı bütün vətəndaşlar üçün bərabər hüquqlar təsbit edir. 28-ci maddəyə uyğun olaraq dövlət qulluğuna qəbul müsabiqə və ya müsahibə əsasında aparılır .29.2-ci maddəyə əsasən orta və yüksək təsnifatlar üzrə vəzifələrə qəbul yalnız müsahibələr, 6-9-cu təsnifatlar üzrə vəzifələrə qəbul isə müsabiqə və/və ya müsahibə əsasında aparılır. Müsabiqədə iştirak edən və imtahanları müvəffəqiyyətlə verən şəxslər növbəti mərhələyə, müsahibəyə buraxılırlar. Qanunun 29.7-ci maddəsinə əsasən müsahibə komissiyası aidiyyəti şəxslər, daha dəqiq desək, işəgötürən dövlət orqanının nümayəndəsi də daxil olmaqla ən azı 3 nəfər üzvdən ibarət olmalıdır. Bu isə, təyinat prosesində qərəzli qərarların qəbul edilməsinə və siyasi müdaxilələrə səbəb ola bilər. Dövlət qulluğunda yüksəlişə gəldikdə isə, burada</p>

⁹³ Dövlət Qulluğu haqqında qanun, 21 İyul 2000, # 926-I; Dövlət qulluqçularının məcburi sığortalanması ilə bağlı qanun 30 Aprel, 2002 # 318-IIQ; Dövlət qulluğuna müsabiqə yolu ilə qəbul qaydalarının təkmilləşdirilməsi ilə bağlı prezident sərəncamı 24 İyun, 2009, # 108; Dövlət Qulluğu Komissiyasının yaradılması ilə bağlı prezident sərəncamı 19 Yanvar, 2005 # 180; Dövlət Qulluğu Komissiyasının qaydalarının təsdiq edilməsi ilə bağlı prezident sərəncamı 3 İyun, 2005 # 247; Dövlət qulluqçuların davranış kodeksi 31 May, 2007 # 352-IIQ

				qaydalar qeyri-müəyyəndir ki, bu da əsaslandırılmamış qərarların verilməsinə imkan yaradır. ⁹⁴
	<p>Dövlət qulluqçularının təyinatı və qulluqda yüksəlişi ilə bağlı qaydalar siyasi müdaxilələrin qarşısının alınması sahəsində nə dərəcədə səmərəlidir? (məsələn, seçki komitələri öz fəaliyyətlərində siyasi təsirə məruz qalırlarmı ?)</p>		1	<p>Praktikada, vətəndaş cəmiyyəti bir sıra əsas dövlət orqanlarına⁹⁵ işə qəbul prosesi ilə bağlı yazılı/elektron imtahanlara və inşa müsabiqələrinə dəvət olunurlar. Sözügedən proseslərin ilk 2 mərhələsini monitorinq edən bütün QHT-lər, o cümlədən, ŞA onları ədalətli və şəffaf hesab edirlər.⁹⁶ Lakin, sonuncu mərhələ olan müsahibələr bağlı qapılar arxasında aparılır və yekun seçim meyarları qanunvericiliklə dəqiq şəkildə müəyyən edilməmişdir. Vətəndaş cəmiyyətinin işə qəbul prosesinin monitorinqini aparması qanunvericiliklə təsbit olunmadığı üçün müvafiq sorğu asanlıqla rədd edilə bilər. Lakin, namizədin razılığı əsasında aparılan müsahibə video lentə yazıla və tələb olduğu təqdirdə müstəqil müşahidəçiyə təqdim oluna bilər. Eyni zamanda, Dövlət qulluğu məsələləri üzrə Komissiya narazı namizədlərin ərizələrini nəzərdən keçirən apelyasiya komissiyası yaratmışdır.⁹⁷</p> <p>Həmçinin, bəzi nazirliklər fərdi məsləhətçilər qismində yeni əməkdaşları işə qəbul edirlər (xidməti müqavilə əsasında). Bu şəxslər eyni vəzifələri icra etməsinə və eyni məbləğdə əmək haqqı almasına baxmayaraq onlar, faktiki olaraq, tam hüquqlu dövlət qulluqçuları hesab edilmirlər və imtiyaz hüquqlarına malik deyillər. “Boş yerlər” üçün müsabiqə elan olunduqda sözügedən şəxslər standart prosedurlardan (müsabiqə və/və ya müsahibə) keçirilər və faktiki olaraq daha üstün mövqeyə malik olurlar.</p> <p>Oxşar sxem qulluqda yüksəliş üzrə də tətbiq olunur. Dövlət qulluqçuları şöbə müdirinin vəzifələrini icra edən şəxslər təyin oluna bilərlər. Nəticədə, illərlə müvafiq vəzifəni həyata keçirən şəxslər qanunvericiliklə tam şəkildə qorunurlar və beləliklə də, həssas şəxslərə çevrilirlər. Bu işə, onların asanlıqla manipulyasiya edilməsinə imkan yaradır. Bir sıra hallarda dövlət orqanlarının yeni təyin edilən rəhbərləri 29.2-ci maddəyə uyğun olaraq özlərinə sadıq olan şəxsləri əvvəlki iş yerlərindən gətirərək yuxarı vəzifəyə təyin etmək üçün digər dövlət qulluqçusunun vəzifəsini aşağı salırlar.⁹⁸</p>

⁹⁴ Mənbə: Dövlət Qulluğu haqqında qanun, 21 İyul 2000, # 926-I; Maddə 32

⁹⁵ Ədliyyə Nazirliyi, Baş Prokurorluq, Xarici İşlər Nazirliyi, Daxili İşlər Nazirliyi

⁹⁶ Mənbə: ŞA təşkilatının birbaşa təcrübəsi

⁹⁷ Mənbə: Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanın Dövlət qulluğu məsələləri üzrə Komissiyanın sədri cənab Bəhram Xəlilovun 23 aprel 2010-cu il tarixli məktubu

⁹⁸ Mənbə: Anonim şəxs ilə müsahibə, 23 yanvar 2010-cu il

				<p>21.4-cü maddədə dövlət orqanında struktur və ya rəhbərlik dəyişikliyinə baş verməsinin dövlət qulluğuna xitam verilməsi üçün əsas olmadığı təsbit edilsə də, yuxarıda qeyd edilən hallar baş verir.</p> <p>Mövcud faktlar Azərbaycanda dövlət qulluqçularının siyasi müdaxilələrdən qorunmadığına dəlalət edir və digər bir sıra müşahidəçilər də bu qənaətdədirlər.⁹⁹</p>
	<p>Dövlət qulluqçularının siyasi fəaliyyəti ilə bağlı nə dərəcədə kompleks qaydalar mövcuddur (yəni, siyasi partiyaya üzvlük, siyasi fikir azadlığı və s).?</p>	2		<p>Dövlət qulluğu haqqında qanunun 2.1.6-cı maddəsi qulluq vəzifələrini icra etdiyi dövrdə dövlət qulluqçusunun siyasi partiyaların fəaliyyətində iştirak etməsini qadağan edir. Həmən qanunun 4.2-ci maddəsi¹⁰⁰ dövlət orqanlarında siyasi partiyaların filiallarının yaradılmasını qadağan edir. 4.3-cü maddəyə əsasən dövlət qulluqçuları vəzifə borclarını yerinə yetirərkən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasını, qanunlarını və onlara müvafiq olaraq qəbul edilmiş digər qanunvericilik aktlarını rəhbər tuturlar və siyasi partiyaların və ictimai birliklərin qərarlarının onlara daxil yoxdur. Sözügedən qanunun 10.4-cü maddəsinə əsasən siyasi vəzifələri tutan şəxslərin hüquqi statusu başqa qanunvericilik aktları ilə müəyyən olunur və bu Qanunda başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, bu Qanunun qüvvəsi onlara şamil edilmir. Qanunun 31.5-ci maddəsi dövlət qulluqçularının onların siyasi baxışlarına və fikirlərinə görə attestasiyadan keçirilməsini qadağan edir. Qeyd edilən müddəalar dövlət qulluğunun siyasi fikirlərdən azad olması üçün kifayət qədər aydın və zəruri məzmunla malikdirlər.</p>
	<p>Qeyd edilən qaydalar nə dərəcədə həyata keçirilir?</p>	1		<p>Faktiki olaraq dövlət qulluqçuları hakim Yeni Azərbaycan partiyasının təşkil etdiyi tədbirlərdə iştirak etməyə sövq edilir. Bir sıra hallarda hakim və onu dəstəkləyən siyasi partiyaların filiallarının (regional bölmələrin) rəhbərləri dövlət qulluqçularıdır. Lakin, müxalif partiyaların tədbirlərində iştirak etmək və ya onlara üzv olmaq çox böyük arzuolunmayan hal hesab olunur və sonnda, müvafiq əməkdaşın digər səbəbdən işdən xaric olması ilə nəticələnir.¹⁰¹</p>

⁹⁹ Mənbə: Göstürücü 45; "Global Integrity" təşkilatının Hesabatı 2008, <http://report.globalintegrity.org/Azərbaycan/2008/scorecard/54>

¹⁰⁰ Dövlət qulluğu haqqında qanun, 21 iyul, 2000-ci il # 926-I

¹⁰¹ Mənbə: Anonim şəxs ilə müsahibə, 23 yanvar, 2010-cu il

	<p>Dövlət sektorunda işçilərin şəxsi gəlir, əmlak, maddi maraqlarının bəyan edilməsi ilə bağlı hüquqi tələblər hansı səviyyədədir?*</p>		<p>1</p>	<p>Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında Azərbaycan Respublikasının qanununun 5-ci maddəsinə əsasən vəzifəli şəxslər gəlirlərin mənbəyi, növü və miqdarı, malik olduqları səhmlər, vergitutma obyektı olan əmlak və digər mülkiyyət barədə məlumatları müntəzəm olaraq təqdim etməlidirlər. Vəzifəli şəxslər tərəfindən maliyyə xarakterli məlumatların təqdim edilməsi qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanununun 3.1-ci maddəsinə əsasən yüksək səviyyəli vəzifəli şəxslər, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti maliyyə xarakterli məlumatları Azərbaycan Respublikasının Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyasına, daha aşağı vəzifəli şəxslər isə müvafiq maliyyə/mühasibat qurumuna təqdim etməlidirlər. Sözügedən qanuna uyğun olaraq¹⁰² vəzifəli şəxslər vəzifələrinin icrasına başladıkları gündən 30 gün ərzində bəyannamə təqdim etməlidirlər. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinə müvafiq forma və qaydaların hazırlanması həvalə edilsə də, bu günə kimi heç bir sənəd hazırlanmamışdır.¹⁰³</p> <p>Maliyyə bəyannamələrinin yoxlanılması mexanizmi hələ də müəyyən edilməmişdir. Belə ki, qanunvericilik icra orqanları tərəfindən təqdim edilən əmlak bəyannaməsinin müstəqil auditini nəzərdə tutmur. Qanunun 8-ci maddəsinə əsasən Komissiya özü təqdim edilən məlumatların dürüstlüyü yoxlayır.¹⁰⁴</p> <p>Vəzifəli şəxslər tərəfindən maliyyə xarakterli məlumatların təqdim edilməsi qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanununun 6.5-ci maddəsi¹⁰⁵ üzrsüz səbəbdən bəyannaməni vaxtında təqdim etməyən vəzifəli şəxslərin inzibati məsuliyyətə cəlb olunduğunu təsbit edir. Eyni zamanda, Cinayət Məcəlləsinə əsasən məlumatları bilərəkdən saxtalaşdıran və ya gizlədən şəxslər cinayət məsuliyyətinə cəlb olunurlar.¹⁰⁶ Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında qanun, həmçinin, intizam proseduralarına da istinad edir.¹⁰⁷ Lakin, hansı növ intizam prosedurasının və ya cəza tədbirinin tətbiq edilməsi qanunvericilikdə aydın şəkildə</p>
--	--	--	-----------------	--

¹⁰² Vəzifəli şəxslər tərəfindən maliyyə xarakterli məlumatların təqdim edilməsi qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının 93-II Q sayılı, 7 aprel 2006-cı il tarixli qanunu

¹⁰³ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 278 sayılı, 9 Avqust, 2005-ci il tarixli sərəncamı

¹⁰⁴ Mənbə: "Global Integrity" təşkilatının hesabatı 2009 <http://report.globalintegrity.org/reportPDFS/2009/Azerbaijan.pdf>

¹⁰⁵ Vəzifəli şəxslər tərəfindən maliyyə xarakterli məlumatların təqdim edilməsi qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında qanun, # 93-IIQ, 7 Aprel, 2006-cı il

¹⁰⁶ Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 313-cü maddəsi, # 787-IQ, 30 dekabr, 1999-cu il.

¹⁰⁷ Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında qanunun 6-cı maddəsi, 1 yanvar 2005-ci il tarixində qüvvəyə minmişdir

					göstərlməmişdir və ümumiyyətlə, hər hansı bir tədbirin tətbiq edilib-edilmədiyini qeyri-müəyyəndir. Qeyd etmək lazımdır ki, həm seçilmiş, həm də təyin edilmiş vəzifəli şəxslərin sənədlərin saxtalaşdırılması ilə bağlı cinayət məsuliyyətinə cəlb oluna bilər. ¹⁰⁸
	Dövlət sektorunda işçilərin şəxsi gəlir, əmlak, maddi maraqlarının bəyan edilməsi praktikada necə tətbiq edilir?***			0	Bu günə qədər vəzifəli şəxslər heç bir maliyyə bəyannaməsi təqdim etməmişdir. Çünki, artıq qeyd edildiyi kimi müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (yəni, Nazirlər Kabineti) tərəfindən heç bir bəyannamə forması tərtib və təsdiq edilməmişdir.
	Dövlət qulluqçularını əsassız olaraq işdən çıxarılmıqdan və ya siyasi müdaxilələrdən müdafiə edən hüquqi normalar hansı səviyyədir?		1		Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında Azərbaycan Respublikasının qanununun 10-cu maddəsinə əsasən Dövlət qulluqçusu birbaşa və ya yuxarı rəhbərinin qanuna uyğun olan və səlahiyyətləri daxilində qəbul etdiyi yazılı əmri, sərəncamı və ya verdiyi şifahi tapşırıqları yerinə yetirməyə borcludur. Qeyd edilən maddə dövlət qulluqçusunu qanunsuz əmr və tapşırıqları yerinə yetirməkdən qorunmasını qismən təmin edir. Lakin, Dövlət Qulluğu haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun 33-cü maddəsi dövlət qulluğuna xitam verilməsi üçün bir sıra hallar müəyyən edir ki, onların sırasına vəzifələrin yerinə yetirilməməsi də daxildir. Dövlət qulluğuna xitam verilməsi üçün əsaslar 18-ci maddənin (dövlət qulluqçusunun vəzifə və öhdəlikləri) və 20-ci (dövlət qulluqçuları üçün məhdudiyyətlər) maddənin tələblərinin pozulması ola bilər. Sözügedən iki maddə müxtəlif mənələrdə yozula bilər ki, bu da hüquqi müdafiənin aşağı səviyyədə təmin edilməsi deməkdir. 20.1.6-cı maddə siyasi partiyaların fəaliyyətində iştirakı qadağan edir; lakin, yuxarıda qeyd edildiyi kimi bu hal hakim partiya ilə münasibətdə tez-tez təsadüf edilir.

¹⁰⁸ Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 313-cü maddəsi, # 787-IQ, 30 dekabr, 1999-cu il.

	Müvafiq qaydalar praktikada dövlət qulluqçusunu əsassız olaraq işdən çıxarılmıqdan qoruya bilirmi?		1		<p>Dövlət qulluğu haqqında mövcud qanunda aydın şəkildə qeyd edilmişdir ki, dövlət hakimiyyəti orqanlarının, habelə dövlət orqanları rəhbərliyinin tərkibinin dəyişməsi dövlət qulluğuna xitam verilməsi üçün əsas deyildir.¹⁰⁹ Lakin, bu maddə tətbiq olunan qaydalar ilə dəstəklənmir. Nə müvafiq səlahiyyətli quruma (Dövlət qulluğu məsələləri üzrə Komissiya), nə də vətəndaş cəmiyyətinə dövlət orqanlarının rəhbərliyində baş verən dəyişiklik nəticəsində işdən çıxarılma hallarını monitoring etməyə və məlumatlar toplamağa imkan verilmir. Dövlət qulluqçularının işləri ilə bağlı inzibati araşdırmalara dair məlumat mövcud deyildir.</p> <p>Bir sıra mənbələrə və ŞA İctimai Maraqların Müdafiəsi və Hüquqi Məsləhət Mərkəzinə əsasən, qeyd edilən maddələr praktikada çox vaxt səmərəsiz olurlar. Baxmayaraq ki, Dövlət qulluğu haqqında qanuna əsasən dövlət qulluqçusunun müvafiq orqanlarda və məhkəmədə öz qanuni hüquqlarını və mənafeini müdafiə etmək hüququ vardır.¹¹⁰ Lakin ŞA İctimai Maraqların Müdafiəsi və Hüquqi Məsləhət Mərkəzində Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyində işdən çıxarılan əməkdaşın ictimai təşkilatların dəstəyi ilə, Müəllif Hüquqları agentliyində işdən çıxarılan şəxsin iş məhkəmənin qərarı əsasında öz müvafiq iş yerlərinə bərpa edilməsi barədə etibarlı mənbədən əldə edilmiş məlumatlar vardır.¹¹¹ Beləliklə, bu göstərici 1 xal ilə qiymətləndirilir ki, bu da qaydaların nə tam olaraq səmərəsiz, nə də tam olaraq səmərəli olduğunu göstərir. Onlar daha çox fərdi hallardan və işdən çıxarılan şəxsin öz hüquqlarını nə dərəcədə müdafiə etməsindən asılıdır. Hüquqların məhkəmə orqanları vasitəsilə qorunması Mülki Məcəllədə əks olunmuşdur.</p>
<i>QİYMƏT</i> (Müstəqillik, hesabatlılıq və şəffaflıq)		8/16 (50%)			
İnsan resursları	Ölkənin iqtisadi		1		Ümumiyyətlə, dövlət sektorunda hazırda mövcud olan əmək haqqı səviyyəsi dövlət qulluqçusunun müvafiq həyat səviyyəsinin təmin edilməsi üçün kifayət deyildir. Bu

¹⁰⁹ Maddə 21, Dövlət qulluğu haqqında 926-I sayılı 21 iyul 2000-ci il tarixli qanun

¹¹⁰ Dövlət qulluğu haqqında 926-I sayılı 21 iyul 2000-ci il tarixli qanun 19.0.9-cu maddəsi

¹¹¹ Mənbə: ŞA təşkilatının birbaşa təcrübəsi

	<p>vəziyyəti ilə müqayisədə dövlət qulluqçusunun müvafiq həyat səviyyəsinin təmin edilməsi baxımından dövlət sektorunda mövcud olan əmək haqları nə dərəcədə münasibdir?</p>				<p>səbəbdən də, orta və aşağı səviyyəli dövlət qulluqçularının özəl sektora keçməsi meyləri müşahidə olunur.¹¹² Bir faktı da qeyd etmək lazımdır ki, ölkə heç də yoxsul hesab olunmur. BVF-nin 2009-cu il üzrə məlumatlarına¹¹³ əsasən Azərbaycanın ÜDM-i 9,352 ABŞ dolları həcmində olan adambaşına alıcılıq qabiliyyəti paritetinə (AQP) əsaslanır. Bu göstəriciyə görə Azərbaycan təhlil aparılan 181 ölkə arasında 81-ci yerdədir. Dövlət sektoru əməkdaşlarının minimum əmək haqları hələ də aşağıdakı kimi müəyyən olunur (1 mart 2010-cu il tarixinə olan ABŞ dolları üzrə rəsmi məzənnə əsasında): inzibati vəzifələrdə çalışan işçilər üçün aylıq 175 manat (217 ABŞ dolları) və yardımçı vəzifələrdə çalışan işçilər üçün aylıq 120 manat (149 ABŞ dolları).¹¹⁴ Qeyd edilən əmək haqları işə yeni qəbul edilən şəxslər üçün baza hesab olunur və iş stajından və dərəcədən aslı olaraq sonradan artırılır. Müqayisə üçün qeyd etmək ki, minimum əmək haqqı 75 manat (93 ABŞ dolları),¹¹⁵ hökumət tərəfindən hesablanan minimum ehtiyac meyarı isə 77 manat (95 ABŞ dolları),¹¹⁶ civarında müəyyən edilmişdir ki, bu da müstəqil ekspertlərin fikrincə real istehlak səbətinin dəyərindən 30% aşağıdır.¹¹⁷</p> <p>Qeyd etmək lazımdır ki, dövlət sektorunda əmək haqlarının səviyyəsi qeyri-bərabərdir. Bir sıra qurumlar, xüsusilə də, hüquq mühafizə orqanları, habelə, neft hasilatı və emalı müəssisələri özəl sektor ilə rəqabət apara biləcək əmək haqları verirlər. Məsələn, Ali Məhkəmənin sədrinin əmək haqqı qanunvericiliyə əsasən 1,785 manat (2,222 ABŞ dolları) həcmində müəyyən edilmişdir.¹¹⁸ Bəzi sektorlar (məsələn, sosial xidmətlər) isə həddindən artıq aşağı əmək haqları verirlər. Bu baxımdan, Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən verilən məlumata əsasən dövlət sektorunda orta aylıq əmək haqqı 429 ABŞ dolları təşkil etmişdir (10 iyun, 2009-cu il tarixinə).¹¹⁹</p>
--	--	--	--	--	--

¹¹² Mənbə: 25 yanvar 2010-cu il tarixində anonim şəxs ilə aparılan müsahibə

¹¹³ Mənbə: http://en.wikipedia.org/wiki/Richest_country

¹¹⁴ Mənbə: Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi tərəfindən nəşr etdirilən “Yaddaş kitabçası”, 2009, Ekspert nəşriyyat evi – 2009

¹¹⁵ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2008-ci il sentyabr tarixli, 2577 sayılı sərəncamı

¹¹⁶ 2010-cu il üçün Yaşayış minimumu haqqında qanun, 26 noyabr 2009-cu il

¹¹⁷ Mənbə: Azərbaycanda minimum əmək haqqı yaşayış xərclərindən çox aşağıdır: iqtisadçı Oqtay Haqverdiyev ilə müsahibə, 19 yanvar 2010-cu il, t

<http://www.news.az/articles/6965>

¹¹⁸ 10 iyun 1997-ci il tarixli Məhkəmə və hakimlər haqqında qanunun 106-cı maddəsinə əlavə və dəyişikliklərin edilməsi haqqında 8 may 2007-ci il tarixli qanun

¹¹⁹ Mənbə: APA qəzeti, <http://az.apa.az/news.php?id=156681>

	Texniki və idarəetmə biliklərinin artırılması üçün dövlət qulluqçularının müntəzəm təlim keçməsinə təmin edən hüquqi müddəalar hansı səviyyədədir?		1		<p>Dövlət Qulluğu haqqında Qanunun 19.0.13-cü maddəsinə əsasən dövlət qulluqçusu qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada dövlət vəsaiti hesabına təhsil almaq və müvafiq təlim keçmək, habelə təhsil məqsədilə məzuniyyət almaq hüququna malikdir. Bu hüquq geniş şəkildə müəyən edilmişdir. Dövlət qulluqçularının peşə təhsilinin növlərini və şərtlərini, eləcə də, əlavə təlimlər üçün maliyyələşmə prosedurlarını müəyyən edən Nazirlər Kabinetinin müvafiq fərmanında təfəssilatlı məlumatlar verilmişdir.¹²⁰ Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət Qulluğu Məsələləri üzrə Komissiya dövlət müəssisələrində təlim tədbirlərinin əlaqələndirilməsini həyata keçirir.¹²¹</p> <p>Əməkdaşların təlimi ilə bağlı dövlət orqanlarının daha konkret vəzifələri bəzi sektorlar üzrə hüquqi-normativ sənədlərdə əks olunmuşdur. Məsələn, Ədliyyə İşçilərinin Etik Davranış Qaydalarının 2.9-cu maddəsi ədliyyə sistemi işçiləri üçün təlimlərin keçirilməsi ilə bağlı hüquq və öhdəlikləri müəyyən edir. Lakin, qaydalar nə təlim proqramlarının məzmununu, nə də bu cür proqramların təşkili üçün məsul olan vəzifəli şəxslərin öz vəzifəsini yerinə yetirmədiyi təqdirdə müvafiq məsuliyyəti müəyyən etmir. Eyni zamanda, təlim iştirakçıları və təlimçilər üzrə monitoring və qiymətləndirmə mexanizmi də mövcud deyildir.</p>
	Praktikada dövlət qulluqçularının texniki və idarəetmə bilik və bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi		1		<p>Praktikada, peşə təhsili proqramlarının mövcudluğu və keyfiyyəti dövlət orqanlarından aslı olaraq çox müxtəlifdir. Əksər milli dövlət qurumları təlim mərkəzlərinə malikdirlər və işə yeni qəbul olunan əməkdaşlar (Dövlət Gömrük Komitəsi, Vergilər Nazirliyi, Baş Prokurorluq, Ədliyyə Nazirliyi, Daxili İşlər Nazirliyi və s.), eləcə də, orta səviyyəli işçilər üçün müvafiq vəzifələr üzrə təlimlər təşkil edirlər. Eyni zamanda, bəzi dövlət qulluqçuları USAID, Aİ, AŞ, GTZ və digər beynəlxalq təşkilatların dəstəyi ilə və müvafiq dövlət orqanları arasında əldə edilən razılığa əsasən həyata keçirilən texniki yardım layihələri çərçivəsində Azərbaycanda və ölkədən kənar orta dərəcəli vəzifələr üzrə təlimlərdə iştirak edirlər.¹²² Azərbaycanın bir sıra dövlət orqanları bu</p>

¹²⁰Dövlət qulluqçularının əlavə peşə təhsilinin növləri, forması, şərtləri və maliyyələşmə proseduraları üzrə qaydalar, Nazirlər Kabinetinin 19 mart 2009-cu il tarixli, 44 sayılı sərəncamı

¹²¹ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 3 iyun 2005-ci il tarixli, 247 sayılı sərəncamı

¹²² Mənbə: Dövlət Gömrük Komitəsində təşkil edilən seminar və təlimlərin siyahısını aşağıdakı internet saytından əldə etmək mümkündür: <http://www.az-customs.net/az/arxnews/>

	<p>üçün mütəmadi olaraq təlimlər keçirilirmi?</p>				<p>sahədə müəyyən uğurlar əldə etmişdir. Buna misal olaraq, Ümumdünya Gömrük Təşkilatı tərəfindən Bakıda yaradılan ÜGT-nin regional təlim mərkəzini göstərmək olar. Əməkdaşlarının bilik və bacarıqlarının artırılması məqsədilə təlimlərin keçirilməsinə dair məlumatlar bəzi dövlət orqanlarında mövcuddur. Dövlət qulluqçuları üçün təlimləri təşkil edən əsas qurum Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanın Dövlət İdarəçilik Akademiyasıdır. Sözügedən qurum texniki və idarəetmə bilik və bacarıqların artırılması məqsədilə təlimlərin təşkili üçün yüksək potensiala malik deyildir.¹²³</p> <p>Peşəkar biliklərin artırılması əsasında dövlət qulluğunda yüksəlişi əsaslandırın məlumatlar da mövcud deyildir.</p>
	<p>Dövlət sektorunda dövlət qulluqçularının etik və vicdanlı davranış qaydaları üzrə müntəzəm təlim keçməsinə təmin edən maddələr hansı səviyyədə mövcuddur?</p> <p>****</p>		<p>1</p>		<p>Etik məsələlər üzrə təlimlər Dövlət Qulluqçularının Etik Davranış Qaydaları haqqında qanunun 19.0.1-ci maddəsində, sektorlar üzrə (hakimlər, prokurorluq işçiləri, polis əməkdaşları, vergi və gömrük işçiləri) davranış qaydalarında və bəzi qurumların daxili normativ sənədlərində geniş şəkildə əks olunmuşdur. Etik məsələlər və vicdanlı davranış ilə bağlı rüblük təlim proqramlarının təşkil edilməsi Dövlət Qulluğu Məsələləri üzrə Komissiyanın Tədbirlər Planında əks olunmuşdur.¹²⁴ Lakin, mövcud normativ sənədlər təlimlərin məzmununu və ya onlara əməl edilməməsi ilə bağlı məsuliyyəti tənzimləmir.</p>

¹²³ Mənbə: Dövlət İdarəçilik Akademiyasında həyata keçirilən tədbirlərin siyahısı: http://www.dia.edu.az/xeber_en.php

¹²⁴ Dövlət qulluğu məsələləri üzrə Komissiyanın 2009-2010-cu illər üzrə Fəaliyyət Planı. Bu plan Şəffaflığın artırılması və korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Milli Strategiyanın tərkib hissəsidir.

	Praktikada dövlət sektorunda dövlət qulluqçuları etik məsələlər, vicdanlı davranış qaydaları üzrə müntəzəm təlim keçirlərmə?		1		Etik Davranış Məcəlləsi (korrupsiya, hədiyyələr və maraqlar münaqişəsi bölmələri) bütün mərkəzi və icra orqanlarının, hakimlərin və prokurorların təlim proqramına daxil edilmişdir. Ümumi götürdükdə, digər dövlət orqanları ilə müqayisədə Vergilər Nazirliyində və Dövlət Gömrük Komitəsində keçirilən təlim kursları daha yüksək təşkilatçılıq və əlaqələndirmə səviyyəsinə malikdirlər. ¹²⁵ Dövlət Qulluğu Məsələləri üzrə Komissiya və Avropa Şurası, BMTİP və s. bu kimi beynəlxalq təşkilatların dəstəyi ilə silsilə təlim kursları təşkil etmişdir. ¹²⁶ Dövlət orqanlarında mövcud olan məlumatlar təlimlərin müddəti, mövzuları və təlim iştirakçılarının səviyyəsi barədə məlumatları əhatə etmir.
<i>QİYMƏT (İnsan resursları)</i>		5/10 (50%)			

¹²⁵ Mənbə: www.taxes.gov.az and www.customs.gov.az

¹²⁶ Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət qulluğu məsələləri üzrə Komissiyanın sədri cənab Bəhram Xəlilovun 23 aprel 2010-cu il tarixli məktubu

<p>Vicdanli davranış</p>	<p>Dövlət sektorunda xəbərçiləri (whistleblower) müdafiə etmək üçün mövcud olan qayalar hansı səviyyədədir?</p>			<p>0</p>	<p>Xəbərçilərin (whistleblower) müdafiəsi Maraqların Toqquşması haqqında qanun layihəsində nəzərdə tutulmuşdur. Sözügedən qanun layihəsinin qəbul edilməsi təxirə salınmışdır. Mövcud qanunvericilik isə müvafiq məsələ ilə birbaşa əlaqəli deyildir. Vəzifəli şəxslər ciddi və xüsusilə də, ağır cinayətlərə dair məlumatın verilməməsi üçün cinayət məsuliyyəti daşısalar da¹²⁷, bu kateqoriyadan olan korrupsiya cinayətlərinin sayı çox azdır və müvafiq məlumat verən şəxslərin hüquqi müdafiəsi üçün baza mövcud deyildir. Başqa sözlə desək, ağır cinayətlər barədə məlumat verməyən vəzifəli şəxsləri cəza tədbirləri gözləyir. Xırda qanun pozuntuları isə ötürülə bilər. Bu hal polis işçilərinə şamil olunmur. Belə ki, onlar bütün qanun pozuntuları barədə məlumat verməlidirlər.¹²⁸ Lakin, dövlət qulluqçuları bunu etsələr cinayət işi açılana və cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında qanun qüvvəyə minənə qədər hər hansı qanun onları müdafiə etməyəcəkdir. Beləliklə də, hazırkı şəraitdə vəzifəli şəxslərin müvafiq addımı atması üçün heç bir motivasiya mövcud deyildir. Sırasıyla məlumat verilməsi ilə bağlı heç bir öhdəliyə malik deyildir və Cinayət Məcəlləsinə uyğun olaraq müəyyən qədər müdafiə olunurlar¹²⁹ - Rüşvət verən şəxs vəzifəli şəxs tərəfindən tətbiq edilən hədə-qorxu nəticəsində rüşvət verdikdə və ya rüşvət vermə haqqında müvafiq dövlət orqanına könüllü məlumat verdikdə cinayət məsuliyyətindən azad edilir.</p>
---------------------------------	---	--	--	----------	---

¹²⁷ Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 182-ci maddəsi, # 787-İQ, 30 dekabr, 1999-cu il

¹²⁸ Polis haqqında qanunun 13 və 15-ci maddələri, Polis haqqında qanun, # 727-İQ, 28 oktyabr, 1999-cu il

¹²⁹ Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 312-ci maddəsi ilə bağlı qeyd, # 787-İQ, 30 dekabr, 1999-cu il

	<p>Praktikada, dövlət sektorunda xəbərçilər (whistleblower) nə dərəcədə qorunurlar?</p> <p>***</p>			<p>0</p>	<p>Praktikada xəbərçilər (whistleblower) müdafiə edilmirlər və digər kənar qiymətləndiricilər də eyni fikirdədirlər.¹³⁰ Korrupsiya ilə bağlı cinayət hadisələri barədə məlumatların verilməsinə dair statistika mövcud deyildir. Əksər dövlət qurumlarında korrupsiya şübhələri barədə siqnalların alınması üçün xüsusi sistemlər yoxdur (Vergilər Nazirliyi və Təhsil Nazirliyi istisna olmaqla). Lakin, əksər hökumət qurumları qaynar xətlərə və elektron vasitələrə malikdirlər ki, əhali, o cümlədən, vəzifəli şəxslər müxtəlif qayda pozuntuları, eləcə də, korrupsiya ehtimalları barədə məlumat verə bilər. İstənilən halda, qeyd edilən alətlərin səmərəlilik dərəcəsi aşağıdır. Belə ki, anonim məlumatların araşdırılması qanunla qadağan edilir və az sayda şəxslər, və daha az sayda dövlət qulluqçusu tapıla bilər ki, korrupsiya ehtimalı barədə məlumat verərkən öz kimliyini açıqlamağa cürət etsin. Xəbərçilər (whistleblower) ilə bağlı rəsmi mexanizm sahəsində mövcud olan boşluqlar müxtəlif ictimai təşkilat, o cümlədən, ŞA təşkilatı tərəfindən korrupsiya ilə bağlı yaradılan qaynar xətlər vasitəsilə qismən doldurulmuşdur. Lakin, qeyd etmək lazımdır ki, vətəndaş cəmiyyətinin özü də korrupsiyanın qurbanı olan şəxslərin şikayətindən savayı heç bir məlumat almır. Çünki, digər şəxsin yalnız hərəkəti barədə məlumat vermək isə milli mədəniyyətə bir qədər ziddir.</p>
--	--	--	--	----------	--

¹³⁰ Mənbə: Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə dövlət tədbirləri, at <http://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/europe-central-asia/azerbaijan/initiatives/public-anti-corruption-initiatives/>

	Dövlət sektoru işçiləri üçün maraqların münaqişəsi, hədiyyələr, qonaqpərvərlik, qulluqdan sonra məhdudiyətlər və s. üzrə müfəssəl davranış qaydaları nə dərəcədə mövcuddur?*	2			<p>Vətəndaş cəmiyyətinin əhəmiyyətli töhfələri əsasında hazırlanan və kənar ekspertlər tərəfindən, ümumilikdə, müfəssəl və real hesab olunan Dövlət Qulluqçularının Etik Davranış Qaydaları və Korrupsiyaya qarşı Mübarizə haqqında qanunlar mövcuddur. Bundan başqa, Dövlət Gömrük Komitəsinin, Vergilər Nazirliyinin, Daxili İşlər Nazirliyinin və Ədliyyə Nazirliyinin əməkdaşları üçün xüsusi Etik Davranış Qaydaları vardır. Ümumilikdə, qanunvericilik kifayət qədər yaxşı hazırlanmışdır və hal-hazırda, layihə formasında olan maraqların toqquşmasının qarşısının alınması haqqında qanunda daha da təkmilləşdiriləcəkdir. Lakin, qonaqpərvərlik ilə bağlı sahədə müəyyən boşluqlar vardır. Daha dəqiq desək, Korrupsiyaya qarşı Mübarizə haqqında Qanunun 8-ci maddəsində “sadə qonaqpərvərlik halları”na icazə verilir. Lakin, bu zaman hədiyyələrdən fərqli olaraq pul dəyərində heç bir məhdudiyətlər müəyyən edilməmişdir. Maraqların toqquşmasının qarşısının alınmasına gəldikdə isə, müvafiq qanunun qəbulunun ləngiməsi səbəbindən bu sahə müfəssəl şəkildə əhatə olunmamışdır. 3-cü məqsəd çərçivəsində sözügedən məsələ ətraflı müzakirə olunacaqdır.</p> <p>Hüquq mühafizə orqanlarının işçiləri üçün qulluqdan sonra müəyyən məhdudiyətlər vardır. Belə ki, dövlət qulluqçusu dövlət qulluğundan getdikdən sonra qanunvericiliklə müəyyən edilmiş müddət ərzində əvvəllər fəaliyyətinə nəzarət etdiyi idarə, müəssisə, təşkilatlara və ya onların bölmələrinə işə qəbul edilə bilməz.¹³¹ Qeyd edilən müddət və digər məsələlər qeyri-müəyyən olaraq qalır və 2006-cı ilin ortalarında Milli Məclisdə birinci oxunuşdan keçən, lakin, hələ də qəbul edilməyən Maraqlar Toqquşmasının qarşısının Alınması haqqında Qanunda müəyyən olunmalıdır.</p>
	Qeyd edilən davranış qaydalarına praktikada nə dərəcədə əməl edilir? *	-	-	-	Dövlət təsisatlarında davranış qaydalarının icra statusunun monitorinqini aparmaq və müvafiq hesabat hazırlamaq üçün səlahiyyətli dövlət orqanına (Dövlət Qulluğu məsələləri üzrə Komissiya) və/və ya vətəndaş cəmiyyətinə səlahiyyət verən hüquqi baza mövcud deyildir. Dövlət orqanları tərəfindən hazırlanan hesabatlarda qaydaların icra səviyyəsinə dair heç bir məlumat mövcud deyildir. Müvafiq məsələ üzrə heç bir məlumat mövcud olmadığı üçün bu göstərici qiymətləndirilməmişdir.

¹³¹ Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında qanunun 15.3-cü maddəsi, # 352-IIIQ, 31 May, 2007-ci il

<i>QİYMƏT (Dövlət sektorunda vicdanlı davranış)</i>		2/6 (33%)
<i>YEKUN QİYMƏT (Dövlət sektorunda islahat)</i>		15/32 (47%)

Əlavə göstəricilər				
Dövlət satınalmaları	Ümumi qayda kimi açıq rəqabətli tenderin keçirilməsini tələb edən dövlət satınalmaları üzrə qanun hansı səviyyədə mövcuddur? (qanunla müəyyən edilən məhdudiyyətlər istisna olmaqla)	2		Dövlət Satınalmaları haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu ¹³² ehtimal edilən qiymətlərin həcmindən asılı olaraq bir neçə satınalma metodları müəyyən edir. Belə ki, ehtimal edilən qiyməti 50,000 manatdan (62,000 ABŞ dolları) artıq olan malların (işlərin və xidmətlərin) alışı üçün açıq tender prosedurası tələb olunduğu halda, ehtimal edilən dəyəri 2,000 (2489 ABŞ dolları) manatdan 50,000 manatadək (62,000 ABŞ dolları) olan malların (işlərin və xidmətlərin) alışı üçün kotirovka sorğu elan oluna bilər. Qanun iki mərhələli tender prosesi, məhdud iştiraklı və bir mənbədən satınalma metodu üçün meyar və metodologiya müəyyən edir. Tenderlərə dair məlumatları www.tender.gov.az internet saytından və əsas qəzetlərdən əldə etmək mümkündür. Sözügedən qanunun 19-cu maddəsi məhdud iştiraklı və qapalı tenderlərin keçirilməsi hallarını müəyyən edir və bu hallar məqsədəuyğun görünür. Lakin, bir mənbədən satınalma metodu ¹³³ təfəssilatlı icra qaydaları ilə dəstəklənmir ki, bu da dövlət satınalmaları prosesində qeyri-şəffaf halların baş verməsinə rəvac verə bilər.

¹³² Dövlət satınalmaları haqqında qanun, # 245-IIQ, 27 Dekabr, 2001

¹³³ Dövlət satınalmaları haqqında qanunun 21-ci maddəsi, # 245-IIQ, 27 Dekabr, 2001-ci il

	Praktikada açıq tender dövlət müqavilələri üçün nə dərəcə ümumi qayda hesab olunur (qanunla tənzimlənən və məhdudlaşdırılan hallar istisna olmaqla)?		1		Praktikada, dövlət müqavilələri üçün tender prosesi açıqdır və onlara dair məlumatlara çıxış imkanı mövcuddur. Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyinin hesabatına əsasən satınalmaların əksər hissəsi (təqribən 94%) açıq tender metodu vasitəsilə həyata keçirilir. ¹³⁴ Agentliyin 2008-ci il üzrə məlumatlarına uyğun olaraq ümumilikdə 2,5 milyon manatlıq (3,1 milyon ABŞ dolları) malların (işlərin və xidmətlərin) satın alınması üçün 8839 tender keçirilmişdir. ¹³⁵ Lakin, mövcud qanunvericiliyə əsasən ¹³⁶ yerli sub-podratçıların iştirakı ilə və dəyəri 10 milyon manata qədər olan malların (işlərin və xidmətlərin) satın alınması üçün keçirilən tenderlər mətbuat orqanında dərc edilməyə bilər ki, bu da əlavə narahatlıq doğuran məsləhətdir. Beləliklə də, əksər tender qalıbları, eləcə də, layihələrin ümumi sayı haqqında məlumat mövcud deyildir. Bəzi mənbələr, hətta iddia edirlər ki, müqavilələrin əksəriyyəti üzrə tenderlər keçirilmir və malgöndərən (podratçı) təşkilatlar sirli qərarlar əsasında” müəyyən edilir. ¹³⁷
	Malgöndərən (podratçı) təşkilatın seçilməsi prosesində şəffaflığın təmin edilməsi üçün hansı səviyyədə rəsmi təfsilatlı qaydalar (qiymətləndirmə meyarları, qiymət siyahısından		1		Qanunun 36-cı maddəsi ¹³⁸ tender təkliflərinə baxılması, onların qiymətləndirilməsi və müqayisəsi qaydalarını müəyyən edir. Qeyd edilən maddənin həyata keçirilməsi məqsədilə Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyi tender təkliflərinə baxılması, onların qiymətləndirilməsi və müqayisəsi üçün Metodoloji Alət qəbul etmişdir. Lakin, malgöndərən (podratçı) təşkilatın seçilməsi prosesində obyektivliyin təmin edilməsi üçün rəsmi təfsilatlı qaydalar hələ qəbul edilməmişdir. Azərbaycanda keyfiyyətin qiymətləndirilməsi sistemi hazırlıq mərhələsindədir (Aİ Tvinninq, GTZ və s. təşkilatların texniki yardım layihələri çərçivəsində texniki tənzimləmə və sertifikatlaşdırma sahəsində milli qanunvericiliyin və institusional çərçivənin hazırlanması istiqamətində yardım göstərilir).

¹³⁴ Mənbə: Azərbaycan Respublikasının dövlət orqan və təşkilatlarında dövlət satınalmalarına dair 2008-ci il üzrə hesabat, <http://tender.gov.az/hesabatlar/Hesabat2008.html>

¹³⁵ Mənbə: Azərbaycan Respublikasının dövlət orqan və təşkilatlarında dövlət satınalmalarına dair 2008-ci il üzrə hesabat, <http://tender.gov.az/hesabatlar/Hesabat2008.html>

¹³⁶ Maliyyə Nazirliyinin 22 iyul 2002-ci il tarixli 124 sayılı sərəncamı

¹³⁷ Mənbə: Global Integrity təşkilatının hesabatı 2009, <http://report.globalintegrity.org/Azerbaijan/2009/scorecard/62/51j>

¹³⁸ Dövlət satınalmaları haqqında qanun, # 245-IIQ, 27 dekabr, 2001-ci il

	istifadə, sertifikatlaşdırılmış keyfiyyət standartları, komitələr tərəfindən müəyyən edilən mükafatlar və s.) mövcuddur?				
	Qeyd edilən qaydalara praktikada nə dərəcədə əməl olunur?		1		<p>Qeyd edilən qaydalara praktikada nə dərəcədə əməl olunduğunu söyləmək çətin olsa da, şirkətlər, tender iştirakçıları arasında keçirilən sorğu və müstəqil jurnalist araşdırmaları əsasında müəyyən fikir yürütmək mümkündür. “Bəzi hallarda tenderin qalibləri barədə məlumat açıqlanmır. Eyni zamanda, xidmət təminatçılarının tenderdə iştirakını əngəlləyən dolayı maneələr mövcuddur. Xüsusilə, bəzi hallarda tenderdə iştirak üçün haqlar müvafiq şirkətə geri ödənilmir ki, bu da tender iştirakçılarının sayının məhdud olması ilə nəticələnir.”¹³⁹</p> <p>Satınalmalar sahəsində aşağıdakı problemlər mövcuddur:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Biznes sahibləri dövlət vəsaitlərinin korrupsiya əsasında şirkətlərə, fərdi şəxslər və ya qruplara paylanması fikrini 7 ballıq sistemlə 3,8 bal ilə qiymətləndirmişlər (1 – adi hal, 7- heç vaxt baş vermir). - Biznes sahibləri siyasətlər və müqavilələrə dair qərar qəbul edən zaman hökumətin rəsmi şəxslərinin əlaqəli şirkətlərə və şəxslərə tərəfkeşlik etdiyini 7 ballıq sistemlə 3,6 bal ilə qiymətləndirmişlər (1 – tərəfkeşlik hər zaman müşahidə olunur, 7 tərəfkeşlik müşahidə olunmur)¹⁴⁰.

¹³⁹ Mənbə: “Azadlıq” qəzetinin müxbiri F.Süleymanoğlu tərəfindən jurnalist araşdırması, mənbə: <http://sei.az/news-656.html>)

¹⁴⁰ Mənbə: Dünya İqtisadi Forumu: Qlobal Rəqabət qabiliyyəti Hesabatı 2009-2010, (<http://www.weforum.org/en/>)

				<p>Eyni zamanda, sorğuda iştirak edən şirkətlərin 37,6%-i dövlət müqaviləsinin alınması üçün müqavilənin dəyərinin 1,1%-i həcmində hədiyyə verilməli olduğunu qeyd etmişdir.¹⁴¹</p> <p>Eyni zamanda, mövcud qanunvericilik aidiyyatı dövlət qurumlarının səlahiyyətli nümayəndələrindən ibarət tender komitələrinin yaradılmasını da nəzərdə tutur. Beləliklə, qərar qəbul edən şəxslər hər zaman eyni məhdud sayda şəxslər arasından seçilir. Komitənin təkrarlanan üzvlərinin “tərəfkeşlik” etməsinin qarşısını alan mexanizm yoxdur. Müstəqil, orta yerli sahibkarlar əvvəlcədən qeyri-rəsmi əlaqələr yaratmadan tenderdə iştirak etməyə belə cəhd etmirlər.¹⁴² Həmçinin, monitoring proseduralarının hazırlanmasına və təşviq edilməsinə ehtiyac vardır.</p>
	Mövcud qanunvericilik satınalmalara dair qərarların yenidən baxılmasını və onlara qarşı şikayət edilməsini nə dərəcədə təmin edir?		1	<p>Dövlət satınalmaları haqqında qanunun 24-cü maddəsi¹⁴³ malgöndərən (podratçı) təşkilata tender komissiyasının qərarından şikayət etmək hüququ verir. Lakin, üçüncü tərəf tender komissiyasının qərarına yenidən baxılmasını tələb etmək və ya ondan şikayət etmək hüququna malik deyildir. Yoxlama komissiyası Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən təyin edildiyi üçün onun müstəqilliyi sual altındadır. Bu maraqlar münaqişəsinin yaranması ilə nəticələnir. Eyni zamanda, sözügedən qanunun 8-ci bəlməsində əks olunan baxılma proseduraları və mövcud cəza mexanizmləri həm tender iştirakçısı, həm də təchizatçı üçün liberal hesab olunur.</p>

¹⁴¹ Mənbə: Dünya Banı və BMK: Müəssisələrin sorğusu 2009, (<http://www.enterprisesurveys.org/>)

¹⁴² Mənbə: Anonim şəxs ilə müsahibə, 16 fevral 2010-cu il

¹⁴³ Dövlət satınalmaları haqqında qanun, # 245-IIQ, 27 dekabr 2001-ci il

	Qeyd edilən yoxlama mexanizmləri praktikada nə dərəcədə səmərəlidir?	1		<p>Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyi 2009-cu il üçün şikayətlərin baxılmasına dair statistik məlumatlar açıqlamamışdır. Mövcud hesabat yalnız 2008-ci ili əhatə edir ki, o da şikayətlərin məzmununa dair geniş məlumat vermir. Qeyd edilən hesabatda əsasən qəbul edilən şikayətlərin əksəriyyəti tender proseslərinin təşkilinə və keçirilməsinə dair olmuşdur. Aparılan yoxlamalar nəticəsində, yoxlama komissiyası müvafiq tövsiyələr vermiş, eləcə də, qərəzsizliyin təmin edilməsi və çətinliklərin aradan qaldırılması üçün metodiki yardım göstərmişdir.¹⁴⁴ Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyinin vəzifəli şəxsinin sözlərinə əsasən "... müraciətlərin yoxlanılmasının 3 pilləsi vardır. İlkin pillədə müraciət tender təşkilatçısı tərəfindən yoxlanılır. Əgər qəbul edilən qərar şikayətçini qane etməzsə, Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyi ikinci mərhələdə məsləyə müdaxilə edir; əgər, şikayətçi bu dəfə də çıxarılan qərar ilə razılaşmazsa, o zaman, məhkəməyə müraciət edə bilər. Daxil olan şikayətlərin əksəriyyəti birinci mərhələdə həll edilmişdir."¹⁴⁵ ŞA təşkilatının malik olduğu məlumata əsasən,¹⁴⁶ Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyinə 2009-cu ilin birinci yarısında 16 şikayət ərizəsi daxil olmuşdur. Agentlik şikayətlərə baxdıqdan və müvafiq monitorinqlər keçirdikdən sonra 30-dan artıq tender prosedurasını ləğv etmişdir.</p>
	Dövlət satınalmalarını monitorinq etmək, eləcə də, yanlış hərəkətləri aşkar etmək və müvafiq olaraq		0	<p>Qanuna əsasən dövlət satınalmaları prosesinin monitorinqini Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyi həyata keçirir; lakin, tələblərin həyata keçirilməsi baxımından problemlər mövcuddur. Problemin bir hissəsi monitorinq ilə bağlı müfəssəl normativ bazanın olmamasıdır. Beləliklə, müvafiq sistem qismən mövcuddur. Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyinin vəzifəli şəxsinin sözlərinə əsasən "... satınalmalar müqaviləsi üzərində monitorinqin həyata keçirilməsi ilə bağlı müvafiq qaydalar (təlimat) Agentlik tərəfindən hazırlanaraq Ədliyyə Nazirliyinə təqdim edilmişdir. Sözügedən nəzarət Dövlət Satınalmaları haqqında qanun və Agentliyin əmr və sərəncamları əsasında</p>

¹⁴⁴ Mənbə: 2008-ci il üzrə hesabat, Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyinin rəsmi internet saytı; <http://tender.gov.az/hesabatlar/Hesabat2008.html>

¹⁴⁵ Mənbə: Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyinin Təlimlər və xarici əlaqələr şöbəsinin müdiri Zahid Vəliyevin ANS Pressə müsahibəsi <http://anspress.com/index.php?a=2&lng=az&nid=21741>

¹⁴⁶ Mənbə: Azərbaycanda fəaliyyət göstərən QHT-lər ilə İƏİT təşkilatının Şərqi Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə korrupsiyaya qarşı mübarizə şəbəkəsinin Azərbaycan üzrə ikinci monitorinq hesabatı hazırlayan qrupu arasındakı görüş ilə bağlı Tİ Az təşkilatına verilən məlumatlar, 10 dekabr, 2009-cu il

	sanksiyalar tətbiq etmək üçün qüvvədə olan sistem hansı səviyyədədir?				<p>təmin edilir. Qeyd edilən qaydalar qəbul olunduqdan sonra nəzarət daha səmərəli şəkildə həyata keçiriləcəkdir.”¹⁴⁷</p> <p>Lakin, qanun vətəndaş cəmiyyətinin dövlət satınalmaları üzrə monitoring həyata keçirməsini nəzərdə tutmur. Müstəqil hüquqşünas, cənab Ələsgər Məmmədlinin sözlərinə əsasən “... Dövlət Satınalmaları haqqında qanun dövlət vəsaitlərindən səmərəli şəkildə istifadə edilməsi prinsiplərini təşviq edir. Səmərəlilik şəffafıq vasitəsilə əldə oluna bilər. Sözügedən proseslər üzrə ümumi ictimai məlumatlılıq səviyyəsi aşağıdır. Bu qanunla tələb olunmur və bunla da, ciddi problem yaradır”.¹⁴⁸</p> <p>Hal-hazırda, Şəffaflığın Artırılması və Korrupsiyaya qarşı Mübarizə üzrə Milli Strategiyanın tələblərinə uyğun olaraq¹⁴⁹ Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyi tender qaydalarını pozan şirkətlərin qara siyahısını hazırlayır.¹⁵⁰</p>
	Qeyd edilən monitoring sistemi praktikada nə dərəcədə səmərəli fəaliyyət göstərir?			0	<p>Qanunun 4.1.2-ci maddəsi¹⁵¹ Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyinə satınalma müqavilələrinin icrası üzrə monitoring həyata keçirmək hüququ verir. Lakin, müqavilələrin icrası üzrə nəzarətin həyata keçirilməsi üçün təfəssilatlı qaydalar hələ hazırlanmamışdır. Beləliklə, monitoring sisteminin səmərəliliyini və hüquqi çərçivəsini qiymətləndirmək qeyri-mümkündür.</p>
ÜMUMİ QIYMƏT		7/16 (44%)			

¹⁴⁷ Mənbə: Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyinin Təlimlər və xarici əlaqələr şöbəsinin müdiri Zahid Əliyevin ANS Pressə müsahibəsi, <http://anspress.com/index.php?a=2&lng=az&nid=21741>

¹⁴⁸ Mənbə: “Ekspress” qəzetinin müxbiri A.Fərhadova tərəfindən təhsil sektorunda tenderlərə dair jurnalist araşdırması, <http://sei.az/news-656.html>

¹⁴⁹ Mənbə: Strategiyanı aşağıdakı saytda əldə etmək mümkündür: www.commission-anticorruption.gov.az

¹⁵⁰ Mənbə: Şəffaflığın artırılması və korrupsiyaya qarşı mübarizə ilə bağlı 2007-2001-ci illər üzrə Milli Strategiya çərçivəsində 2008-ci ildə görülən işlərə dair Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Dövlət Komissiyasının hesabatı <http://www.commission-anticorruption.gov.az/upload/file/annual%20NAP%20report%202008.pdf>

¹⁵¹ Dövlət satınalmaları haqqında qanun, # 245-IIQ, 27 dekabr, 2001-ci il

<i>ÜMUMİ QIYMƏT (Dövlət sektorunda islahat) – əlavə göstəricilərin daxil olduğu hallar</i>		22/48 (46%)

Bölmə 3: GRECO tövsiyələrinin həyata keçirilməsi					
Alt Məqsəd	Suallar	Uyğunluq dərəcəsi			Qeydlər və mənbələr – Qanunvericilik və fəaliyyət ilə bağlı vəziyyətə dair təfəssilatlı məlumatlar göstərməklə verilən qiymətlərin ətraflı şəkildə izah edilməsi xahiş olunur. Əsas (müsaibələr, yerlərdə müşahidələr) və ikinci dərəcəli (hesabatlar, ədəbiyyat, KİV və s.) mənbələrə istinad göstərin
		Tam	Qismən	Heç biri	
		2	1	0	
Korrupsiya üzrə tədqiqat	Azərbaycanda korrupsiyanın miqyası, səbəbləri, xüsusiyyətləri və onun təsirinə daha çox məruz qalan sektorlar üzrə aydın təsəvvürə malik olmaq üçün müfəssəl tədqiqatın aparılmasını nəzərdə tutan GRECO tövsiyələri həyata	2			Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Dövlət Komissiyasının göstərişinə əsasən Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə QHT-lərin Məlumat və Əməkdaşlıq Şəbəkəsi 2007-ci ilin sonunda müvafiq sorğu həyata keçirmişdir. Sorğunun nəticələri Komissiyanın iclaslarında nəzərdən keçirilsə də ¹⁵² , əsas nəticələrin qısa təqdimatı istisna olmaqla onlar ictimaiyyətə tam olaraq açıqlanmamışdır. 2009-cu ilin sonunda həyata keçirilən ikinci sorğu hazırkı hesabat hazırlanan zaman tamamlanma mərhələsində idi ¹⁵³ . Eyni zamanda, Korrupsiyaya qarşı Mübarizə üzrə Dövlət Komissiyası özünün internet sahifəsi vasitəsilə korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə əsas tədbirlərin qiymətləndirməsini həyata keçirməklə mütəmadi sorğular aparır. ¹⁵⁴ Sorğunun nəticələri əsasında Komissiya tərəfindən hər hansı tədbirlərin həyata keçirilməsi və/və ya planlaşdırılması məlum deyildir.

¹⁵² Mənbə: Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə QHT şəbəkəsinin məlumat və əməkdaşlıq məsələləri üzrə aqiləndiricisi Əliməmməd Nuriyev ilə müsahibə, 8 fevral 2010-cu il.

¹⁵³ Ibidem

¹⁵⁴ Mənbə: <http://www.commission-anticorruption.gov.az/view.php?lang=en&menu=0>.

	keçirilirmi?				
Dövlət sektorunda insan resurslarının idarə edilməsi (korrupsiya hallarının aşkar edilməsi və cinayətə cəlb edilməsi)	Korrupsiya hallarının aşkarlanması, istintaqı və ittihamı proseslərinə cəlb edilən bütün qurumlar (yəni, polis, prokurorluq və vergi orqanları) arasında kommunikasiya, qarşılıq əlaqə və əməkdaşlıq təcrübəsinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı GRECO tövsiyələri həyata keçirilirmi?	2			Bu tövsiyə həyata keçirilmişdir. Dövlət və bələdiyyə mülkiyyəti və vəsaitlərinin idarə olunması sahəsində korrupsiya ilə bağlı qanun pozuntularına qarşı mübarizə üzrə koordinasiya və əməkdaşlıq mexanizmlərini müəyyən edən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq sərəncamına ¹⁵⁵ uyğun olaraq, daxili qaydalara ¹⁵⁶ əlavə və dəyişiklik edilmişdir. Sözügedən əlavə və dəyişikliklərə əsasən aidiyyət qurumları arasında kommunikasiya və qarşılıqlı əlaqələrin təkmilləşdirilməsi məqsədilə məhkəmə qərarlarının digər dövlət orqanlarının istintaq bölmələrinə ötürülməsi barədə baş prokurorluğa müvafiq səlahiyyət verilir. Əməkdaşlığın təkmilləşdirilməsi digər bir yenilik vasitəsilə həyata keçirilir ¹⁵⁷ : müstəntiq cinayət işini müzakirəsində, prokuror isə dövlət adından məhkəmədə iştirak edir. Birgə istintaq qrupunun yaradılması təcrübəsindən praktikada geniş şəkildə istifadə olunur. Bir qayda olaraq, bütün istintaq qruplarına Baş Prokurorluğun prokurorları / müstəntiqləri başçılıq edir. ¹⁵⁸
Dövlət sektorunda insan resurslarının	Ağır iqtisadi cinayətlər, o cümlədən korrupsiya halları	2			Baş Prokurorluğun Korrupsiyaya qarşı Mübarizə şöbəsinin analitik informasiya sektorunun müdiri təlim mərkəzlərinin, o cümlədən, Baş Prokurorluğun, Daxili İşlər Nazirliyinin, Vergilər Nazirliyinin və Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin nümayəndələrindən ibarət yenidən yaranan xüsusi təyinatlı işçi qrupuna rəhbərlik edir. ¹⁵⁹

¹⁵⁵ 22 iyun 2009 il tarixli dövlət idarəçiliyi bələdiyyə mülkiyyəti sahələrində korrupsiya ilə bağlı hüquqpozumlar qarşı mübarizənin gücləndirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının sərəncamı

¹⁵⁶ Baş Prokurorun daxili qərarı

¹⁵⁷ Həmçinin də Baş Prokurorun daxili qərarı ilə dəstəklənir

¹⁵⁸ Mənbə: 18 fevral 2010 tarixində anonim mənbə ilə müsahibə

¹⁵⁹ Baş Prokurorun daxili qərarı

idarə edilməsi (Polis, prokurorluq, vergi orqanları)	üzrə qabaqcıl təcrübələrin mübadiləsini aparmaq və polis, prokurorluq və vergi orqanlarının əməkdaşlarının müvafiq istintaqın aparılması üzrə birgə təliminə dair plan hazırlamaq məqsədilə müxtəlif təlim mərkəzlərinin nümayəndələrindən ibarət işçi qrupunun yaradılmasına dair GRECO tövsiyəsi həyata keçirilmirmi?				Sözügedən xüsusi təyinatlı qrup yuxarıda adları çəkilən qurumların təlim proqramlarına daxil edilən korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə təlim modulları hazırlamışdır. Təlim mövzularının bəzisi yeni benefisarlar qrupu və ya təkmilləşdirilmiş səviyyələr üçün təkrar tətbiq oluna bilər.
Dövlət sektorunda insan resurslarının idarə edilməsi (Maliyyə cinayətləri)	Maliyyə xarakterli cinayətlərin, xüsusilə, korrupsiya halları ilə bağlı təhqiqatların aparılması istiqamətində (maliyyə xarakterli cinayətlər və onların mümkün	2			Təlim mərkəzlərinin, o cümlədən, Baş Prokurorluğun, Daxili İşlər Nazirliyinin, Vergilər Nazirliyinin və Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin nümayəndələrindən ibarət yeni xüsusi təyinatlı işçi qrupu yaradılmışdır və bu işçi qrupuna Baş Prokurorluğun Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Şöbəsinin analitik informasiya sektorunun müdiri rəhbərlik edir. Sözügedən xüsusi təyinatlı qrup yuxarıda adları çəkilən qurumların təlim proqramlarına daxil edilən korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə təlim modulları hazırlamışdır. Maliyyə istintaqının aparılmasına dair mövzular (maliyyə xarakterli cinayətlər və cinayət yolu ilə əldə edilmiş vəsaitlər) yuxarıda adı çəkilən proqrama daxil edilmiş və təşkil edilmişdir. ¹⁶⁰

¹⁶⁰Mənbə: Anonim şəxs ilə müsahibə, 22 fevral 2010-cu il

	cinayət məsuliyyəti) fəaliyyət göstərən aidıyyatı orqanlar üçün ixtisaslaşmış müfəssəl təlim proqramının yaradılması üzrə GRECO tövsiyələri həyata keçirilirmi?				
İnsan Resurslarının idarə edilməsi (Ədliyyə və dövlət sektoru)	Dövlət İttihamının Müdafiəsi üzrə idarənin əsas prokurorları və əsas hakimlər üçün korrupsiya halları ilə bağlı sistemli və xüsusi təlimlər (mövcud təlim imkanları əsasında) keçməsinə və mümkün olduğu təqdirdə, korrupsiya ilə bağlı məhkəmə istintaqının sistemli təlim	2			Baş Prokurorluğun daxili sərəncamı ¹⁶¹ korrupsiya ilə bağlı araşdırmalara cəlb oluna bilən prokurorların siyahısını müəyyən edir. Ədliyyə sistemində isə müvafiq hakimlər ilə bağlı bu cür siyahı mövcud deyildir. ¹⁶² ATƏT, Avropa Şurası (AzPac), Almaniya Texniki Əməkdaşlıq Təşkilatı (GTZ), ABŞ Ədliyyə Departamenti, Aİ-nin Tvinningq layihəsi və digər beynəlxalq təşkilatların iştirakı ilə ən azı 3 aydan bir Prokurorların təlimi mərkəzində hakimlər və prokurorlar üçün müxtəlif təlim kursları təşkil olunur. Bu kurslar çərçivəsində Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilən presedentlər də nəzərdən keçirilmişdir. ¹⁶³ Beləliklə, praktikada əsas prokurorlar bu cür təlim proqramlarına cəlb olunurlar. Hakimlərə münasibətdə isə sistemli yanaşma müşahidə olunmur. Bütün hakimlər Məhkəmə-Hüquq Şurası tərəfindən, eləcə də, müxtəlif texniki yardım layihələri çərçivəsində təşkil edilən müntəzəm təlim kurslarında iştirak etsələr də, korrupsiya ilə bağlı məhkəmə işlərinə baxılması üçün xüsusi məhkəmələr və ya ixtisaslaşmış hakimlər mövcud deyildir.

¹⁶¹ Baş Prokurorun daxili qərarı

¹⁶² Mənbə: 22 fevral 2010 tarixində anonim mənbə ilə müsahibə

¹⁶³ Mənbə: Azərbaycan qəzətləri və bir-başa ŞA təcrübəsi

	keçmiş prokurorlar tərəfindən məhkəmələrdə bu cür təlim keçmiş hakimlər qarşısında aparılmasına dair GRECO-nun tövsiyəsi həyata keçirilmirmi?				
Əmlakın tutulması	Korrupsiya cinayətinin dəyəri məbləğində əmlakın müsadirə edilməsinə və üçüncü tərəfə məxsus əmlakın müsadirə edilməsinə imkan verən müddəaların tam şəkildə tətbiq edilməsinə dair GRECO tövsiyəsi həyata keçirilmirmi?		1		Cinayət Məcəlləsinin 51-ci maddəsinə əsasən Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlak və ya bu və ya başqa səbəblərdən dövlət nəfinə alına bilinmədiyi halda həmin əmlakın dəyəri məbləğində məhkuma məxsus olan pul və ya digər əmlak müsadirə edilir. Çox cüzi dəyərə malik əmlakın müsadirə edildiyini nəzərə alsaq, müsadirə vasitəsindən tam şəkildə istifadə edildiyini iddia etmək çətinidir: dondurulma, tutulma və s. bu kimi aralıq tədbirlərə məruz qalan əmlakın dəyəri 2006-cı ildə 105,302 manat (131,465 ABŞ dolları), 2007-ci ildə isə 180,180 manat (224,945 ABŞ dolları) təşkil etmişdir. AŞ təşkilatında 2008 və 2009-cu illər üzrə məhkəmə qərarları əsasında müsadirə edilən əmlakın dəyərində dair heç bir məlumat mövcud deyildir. ¹⁶⁴ Üçüncü tərəfin malik olduğu əmlakın müsadirə edilməsinə imkan verən yeni müddəalar daxil edilmişdir. Lakin, Mülki Məcəlləyə uyğun olaraq üçüncü tərəfin əmlakının müsadirəsi mülki iddia əsasında (cinayət işi çərçivəsində) mülkiyyət ilə əməliyyatı ləğv etməklə həyata keçirilməlidir.
Dövlət sektoru İnsan resurslarının	Müsadirə və aralıq tədbirlər ilə bağlı qanunvericiliyin		1		Bəli, müsadirə ilə bağlı müddəalara və aralıq tədbirlərə dair təlim keçirilmişdir. Aralıq tədbirlər məhkəmə sanksiyası əsasında prokurorlar tərəfindən tətbiq edildiyi halda, müsadirə məhkəmə qərarına əsasın məhkəmə icraçıları tərəfindən həyata keçirilir.

¹⁶⁴ Mənbə: Azərbaycanda fəaliyyət göstərən QHT-ləri ilə Azərbaycanda korrupsiyaya qarşı mübarizə tədbirlərinə dair ikinci monitorinq hesabatını hazırlayan İƏİT -in Şərqi Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə korrupsiyaya qarşı mübarizə şəbəkəsi ilə 10 dekabr 2009-cu il tarixində keçirilən görüş ilə əlaqədar müvafiq materiallar Tİ Az təşkilatına təqdim edilmişdir.

idarə edilməsi (Əmlakın tutulması)	tələblərini tətbiq etməli olan vəzifəli şəxslər (yəni, müstəntiqlər, prokurorlar və hakimlər) üçün təlimatların yaradılması və müfəssəl təlimlərin keçirilməsini ilə bağlı GRECO təvsiyəsi həyata keçirilirmi?				Dondurma / tutulma və müsadirə ilə bağlı heç bir xüsusi təlimatlar mövcud deyildir; ən azı, bu barədə məlumat yoxdur. Müsadirə və aralıq tədbirlər bütün cinayətlər, o cümlədən, korrupsiya halları üçün xarakterikdir və onlar qüvvədə olan qanunvericilik vasitəsilə tənzimlənir; lakin, müsadirə prosesi ilə bağlı hər hansı xüsusi təlimatların mövcud olması nəzərə çarpmır.
Əmlakın tutulması (Qanunvericilik)	Yenilənmiş Cinayət Məcəlləsinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi və xüsusilə də, nəzərdə tutulan tədbirlərin korrupsiya cinayəti vasitəsilə əldə edilən əmlakın müsadirəsi və məhrum edilməsi, eləcə də, aralıq tədbirlərə nə	-	-	-	Məlumat mövcud olmadığı üçün heç bir qiymətləndirmə aparılmamışdır.

	dərəcədə uyğun gəldiyinin yoxlanılması ilə bağlı GRECO tövsiyəsi həyata keçirilmirmi?				
Pulların yuyulmasına qarşı mübarizə sistemi	Pulların yuyulmasına qarşı mübarizə sisteminin mümkün qədər tez bir zamanda tətbiq edilməsi, Dövlət Maliyyə Nəzarəti Xidmətinin müvafiq işçi heyəti, resurslar ilə və zəruri məlumat mənbəyinə çıxış	2			Azərbaycan pulların yuyulması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə sahəsində qanunvericilik bazası yaratmışdır. Azərbaycan hökuməti 2003-cü ilin mart ayında ¹⁶⁵ Avropa Komissiyasının 1990-ci ildə qəbul edilən Cinayət yolu ilə əldə edilən vəsaitlərin yuyulması, axtarılması, tutulması və müsadirə edilməsi ilə bağlı konvensiyasına qoşulduqdan sonra öz öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinə dair qanun qəbul etmişdir. ¹⁶⁶ Nəticədə, Maliyyə Nazirliyinin mövcud maliyyə strukturu ləğv edilərək 2009-cu ilin aprel ayında Dövlət Maliyyə Nəzarət Xidməti adlı yeni qurum yaradılmışdır. ¹⁶⁷ Xidmətin vəzifəsinə büdcə vəsaitlərinin təyinatına uyğun olaraq xərclənməsinin təmin edilməsi və hesabat təqdim etməli olan qurumlardan müvafiq hesabatların alınması və emal edilməsi daxildir. Maliyyə Nazirliyi ilə Baş Prokurorluq arasında səmərəli kommunikasiya əlaqələrinin yaradılmasına dair Anlaşma Memorandumu imzalanmış və 2009-cu ilin aprel ayından dekabr ayına qədər xidmət tərəfindən hüquq mühafizə orqanlarının tələbnaməsi əsasında 6 mürəkkəb maliyyə

¹⁶⁵ Cinayət yolu ilə əldə edilən vəsaitlərin yuyulması, axtarılması, tutulması və müsadirə edilməsi və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsi ilə bağlı 2005-ci ildə qəbul edilən yeni konvensiyaya qoşulma prosesi davam edir.

¹⁶⁶ Cinayət yolu ilə əldə edilən vəsaitlərin ləqəlləşdirilməsi və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında qanun, 10 fevral 2009-cu il.

¹⁶⁷ Mənbə: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 9 fevral 2009-cu i tarixli 48 sayılı sərəncamına uyğun olaraq: Mənbə "Azərbaycan" qəzeti

	<p>imkanının təmin edilməsi, DMNX-nin əməkdaşları, habelə, müstəntiqlər, prokurorlar və hakimlər üçün yeni qaydalar üzrə təlimlərin təşkil edilməsi, eləcə də, yeni qanunvericiliyə uyğun olaraq hesabat verən şəxslərin müvafiq hesabatların təqdim edilməsinə dair vəzifələri ilə bağlı GRECO tövsiyəsi həyata</p>				<p>yoxlaması həyata keçirilmişdir¹⁶⁸. Xidmətin fəaliyyəti kənar ekspertlər tərəfindən müsbət qiymətləndirilmişdir.¹⁶⁹ DMNX müvafiq işçi heyəti və resurslar ilə təmin edilmişdir: onun ştat vahidi 124 əməkdaşdan ibarətdir, büdcəsi isə (2009-cu il üçün) 601,600 manat (751,072 ABŞ dolları) təşkil etmişdir¹⁷⁰. Lakin, məlumat mənbələrinə çıxış imkanı ilə bağlı müəyyən çətinliklər mövcuddur.¹⁷¹ DMNX-nin əməkdaşları, prokurorlar, hakimlər və hesabat təqdim edən şəxslər üçün təlimlər hələ təşkil edilməmişdir. Müvafiq təlimlər 2010-cu il üçün planlaşdırılır.¹⁷²</p>
--	--	--	--	--	--

¹⁶⁸ Mənbə: Azərbaycanda fəaliyyət göstərən QHT-ləri ilə Azərbaycanda korrupsiyaya qarşı mübarizə tədbirlərinə dair ikinci monitoring hesabatını hazırlayan İƏİT-in Şərqi Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə korrupsiyaya qarşı mübarizə şəbəkəsi ilə 10 dekabr 2009-cu il tarixində keçirilən görüş ilə əlaqədar müvafiq materiallar Tİ Az təşkilatına təqdim edilmişdir.

¹⁶⁹ Mənbə: Azərbaycan ilə bağlı tətbiq edilən monitoring rejimi, 11 Dekabr, 2009-cu il, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/About/AZE_StatDec09_en.pdf

¹⁷⁰ Mənbə: Azərbaycanda fəaliyyət göstərən QHT-ləri ilə Azərbaycanda korrupsiyaya qarşı mübarizə tədbirlərinə dair ikinci monitoring hesabatını hazırlayan İƏİT-in Şərqi Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə korrupsiyaya qarşı mübarizə şəbəkəsi ilə 10 dekabr 2009-cu il tarixində keçirilən görüş ilə əlaqədar müvafiq materiallar Tİ Az təşkilatına təqdim edilmişdir.

¹⁷¹ Mənbə: Anonim şəxs ilə müsahibə, 22 fevral, 2010-cu il.

¹⁷² Mənbə: Anonim şəxs ilə müsahibə, 24 fevral, 2010-cu il..

	keçirilirmi?				
İnformasiya əldə etmək imkanı	(i) “İnformasiya əldə etmək haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanununa uyğun olaraq, informasiya məsələləri üzrə səlahiyyətli orqanın mümkün qədər tez bir zamanda yaradılması və müvafiq funksiyaların həyata keçirilməsi üçün sözügedən qurumun lazımı resurslar ilə təmin edilməsi, (ii) qanunvericiliyə uyğun olaraq informasiya tələbi ilə bağlı sorğuların			0	<p>İnformasiya azadlığı haqqında qanunvericilik¹⁷³ ilə onun praktik olaraq icrası arasında ciddi boşluqlar mövcuddur. Milli Məclisdə müvafiq müzakirələrin aparılmasına baxmayaraq, qanunda nəzərdə tutulan İnformasiya məsələləri üzrə səlahiyyətli orqan və ya İnformasiya Obdusmanı hələ yaradılmamışdır. İnternetdə mövcud olan sənədlərin vahid elektron reyestri də yaradılmamışdır. Nazirliklərdə ictimaiyyətin sorğularının cavablandırılması ilə bağlı aidiyyatı bölmələr mövcud deyildir. İnformasiya ilə bağlı sorğuların cavablandırılmasına dair ictimaiyyət/KİV ilə əlaqələr şöbəsinə qeyri-rəsmi təlimat verilsə də, onlar bunu etmək üçün nə rəsmi səlahiyyətə, nə də müvafiq sərəştəyə malik deyillər. İctimaiyyət hökumət qurumlarına dair informasiyaya çıxış imkanına malik deyildir və onlar sorğunu kimə ünvanlandırmalı olduğunu bilmirlər.¹⁷⁴ İnformasiya sorğusunun cavablandırılması üçün məsul olan dövlət qulluqçuları üçün sistemli və kompleks təlim proqramı təşkil edilmir; müvafiq qanunvericiliyin tələblərini pozan dövlət qulluqçuları məsuliyyətə cəlb edilmir. İnformasiya əldə etmək hüququ barədə ictimaiyyətin məlumatlandırılması istiqamətində rəsmi şəxslər tərəfindən ciddi səylər müşahidə olunmur.¹⁷⁵</p> <p>Lakin, qeyd etmək lazımdır ki, ötən illər ilə müqayisədə mərkəzi dövlət qurumları sorğuların cavablandırılması ilə bağlı fəaliyyətlərini təkmilləşdirmişlər. Bunun nəticəsində, informasiya sorğularının cavablandırılması səviyyəsi sırası vətəndaşlar üçün 25%-30%, və ŞA və s. bu kimi vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları üçün isə 70%-75% təşkil edir.¹⁷⁶ Eyni zamanda, bir sıra hökumət qurumları internet səhifələrini təkmilləşdirməklə və qaynar xətlər yaratmaqla informasiyanın əldə edilməsi prosesini sürətləndirmişdir. Buna ən yaxşı misal olaraq Vergilər Nazirliyini göstərmək olar. Lakin, qaynar xətlərin yaradılması və fəaliyyətinə dair ümumi metodologiyanın, eləcə də, məsuliyyət ilə bağlı hüquqi normaların mövcud olmaması onların səmərəliliyini</p>

¹⁷³ İnformasiya əldə etmək hüququ haqqında qanun, Sentyabr, 2005-ci il

¹⁷⁴ Mənbə: KİV hüquqları İnstitutunun direktoru Rahid Hacı ilə müsahibə, 24 fevral 2010-cu il

¹⁷⁵ Mənbə: Yeni Nəsil Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin sədri Arif Əliyev ilə müsahibə (23 fevral, 2010-cu il) və Tİ Az şirkətinin birbaşa təcrübəsi.

¹⁷⁶ Mənbə: ŞA şirkətinin ALACs çərçivəsində birbaşa təcrübəsi

	cavablandırılması üçün məsul olan dövlət qulluqçuları üçün təlimlərin təşkil edilməsi, (iii) sözügedən qanunun tələblərini pozan dövlət qulluqçularının məsuliyyətə cəlb edilməsi və (iv) informasiya əldə etmək hüququ barədə ictimaiyyətin məlumatlandırılması ilə bağlı GRECO tövsiyəsi həyata keçirilməmi?				azaldır. ¹⁷⁷
Dövlət sektoru – Maraqlar münaqişəsi	Bütün dövlət qulluqçuları və rəsmi şəxslər üçün maraqlar münaqişəsinə dair standartların müəyyən və təmin edilməsi (o		1		Azərbaycan qanunvericiliyində maraqlar münaqişəsi ilə bağlı bir neçə müddəalar mövcuddur. Dövlət qulluqçuları maraqlar münaqişəsi hallarına yol verməməli və bu cür hallar barədə məlumat verməlidirlər. ¹⁷⁸ Hüquq mühafizə orqanları ilə bağlı olan xüsusi qanunvericilik ilə yanaşı, yuxarıda qeyd edilən qanun qulluqdan sonrakı dövr üçün məhdudiyyətlər müəyyən edir. Belə ki, dövlət qulluqçusu dövlət qulluğundan getdikdən sonra qanunvericiliklə müəyyən edilmiş müddət ərzində əvvəllər fəaliyyətinə nəzarət etdiyi idarə, müəssisə, təşkilatlara və ya onların bölmələrinə işə qəbul edilə bilməz. Lakin, təfəssilatlı məsələlər 2006-cı ildə Milli Məclisdə ilk oxunuşdan keçən və bu gün

¹⁷⁷ Mənbə: Dövlət orqanlarında fəaliyyət göstərən qaynar xətlərin monitorinqinə dair hesabat, QHT Koalisiyasının nəşri, redaktor S.Məmmədov, Bakı 2009, və Hökumətin korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə qaynar xətlərinin səmərəliliyinin artırılması, Azərbaycan, Çexiya Respublikası, Keniya və Moldova üzrə tədqiqat, "Transparency International" təşkilatının işçi sənədi, No 7. 2009

¹⁷⁸ Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları, 15.1 və 15.2-ci maddələr.

	cümlədən, vəzifəli şəxslərin özəl sektora keçməsi ilə bağlı hallar da daxil olmaqla) və sözügedən standartların tətbiq edilməsi üçün müvafiq mexanizmin təmin edilməsi ilə bağlı GRECO tövsiyəsi həyata keçirilmirmi?*				kimi qəbul edilməyən və bu səbəbdən də vətəndaş cəmiyyəti tərəfindən tənqid atəşinə məruz qalınan maraqların toqquşması haqqında qanunda müəyyən edilməlidir. Qeyd edilən müddələrin pozulması üçün nə İnzibati və ya Cinayət məəcəllələrində, nə də İnzibati Xətalər Məcəlləsində heç bir sanksiya nəzərdə tutulmamışdır. Beləliklə də, qulluqdan sonrakı dövr də daxil olmaqla maraqlar münaqişəsinin qarşısının alınması üçün heç bir profilaktik mexanizm mövcud deyildir. Əgər onlar mövcud olsaydı belə, əksər yüksək rütbəli vəzifəli şəxslər vəzifədə olduğu müddətdən əvvəl və ya həmin müddətdə əldə edilən müəssisələrə malikdirlər. Onların bəziləri, hətta, inhisarçı mövqeyə malikdirlər və hökumətdən gedəndən sonra belə öz bizneslərini davam etdirirlər. ¹⁷⁹ Bu tövsiyə qismən yerinə yetirilmişdir.
Dövlət sektoru - əmlakın açıqlanması	Dövlət sektorunda şəffaflığın artırılması məqsədilə qabaqlayıcı tədbirlər qismində (i) maliyyə bəyannamələrinin səmərəli şəkildə yoxlanılmasının təmin edilməsi, (ii) bütün aidiyyəti vəzifəli şəxslərə münasibətdə maliyyə		1		Korrupsiyaya qarşı Mübarizə haqqında qanunun 5-ci maddəsinə əsasən vəzifəli şəxslər mənbəyini, növünü və məbləğini göstərməklə öz gəlirləri barədə, müəssisələrdə öz mülkiyyət payı barədə, vergitutma obyektinə olan əmlakı barədə və s. əmlakı haqqında müntəzəm olaraq məlumat təqdim etməlidirlər. Eyni zamanda, vəzifəli şəxslər tərəfindən maliyyə xarakterli məlumatların təqdim edilməsi qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında qanun seçilmiş və təyin edilmiş vəzifəli şəxslərə şamil edilməklə vəzifəli şəxslərdən vəzifələrinin icrasına başladıkları gündən 30 gün ərzində bəyannamə təqdim etmələrini tələb edir. Sonralar, Nazirlər Kabinetinə müvafiq formanın və hər iki qrupa daxil olan şəxslər üçün qaydaların hazırlanması göstərişi verilsə də ¹⁸⁰ , bu tapşırıq bu günə qədər yerinə yetirilməmişdir. Bəyannamələri qəbul edən quruma gəldikdə isə, sözügedən qanununa uyğun olaraq Prezident də daxil olmaqla yüksək vəzifəli şəxslər bəyannamələri Korrupsiyaya qarşı Mübarizə üzrə Komissiyaya, daha aşağı rütbəli vəzifəli şəxslər isə müvafiq maliyyə / mühasibat uçotu şöbələrinə təqdim etməlidirlər. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin, o cümlədən, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Milli Məclisinin üzvləri bəyannamələri müvafiq Milli Məclislər

¹⁷⁹Mənbə: "Global Integrity" təşkilatının hesabatı, Azərbaycan, 2008, <http://report.globalintegrity.org/Azerbaijan/2008/scorecard/34>

¹⁸⁰ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 9 avqust 2005-ci il tarixli, 278 sayılı sərəncamı

	<p>bəyannamələri ilə bağlı müddəaların həyata keçirilməsi üçün müvafiq mexanizmlərin yaradılması və (iii) seçilmiş və təyin edilmiş vəzifəli şəxslərin maliyyə bəyannamələrinin ictimaiyyətə açıqlanması məsələsinin nəzərdən keçirilməsi ilə bağlı GRECO tövsiyəsi həyata keçirilməyi?</p>				<p>tərəfindən seçilən qurumlara təqdim etməlidirlər. Bu cür qurumlar isə hələ müəyyən edilməmişdir. Yerli seçkili orqanların nümayəndələri isə bəyannamələri qanunla müəyyən edilən orqana təqdim etməlidir¹⁸¹. Sonradan isə bu orqan Ədliyyə Nazirliyi müəyyən edilmişdir.¹⁸²</p> <p>Əmlak bəyannaməsi qəbul edən bütün orqanlar burada əks olunan məlumatların dəqiqliyini və tamlığını yoxlamalı, eləcə də, onları əvvəllər təqdim edilən maliyyə xarakterli məlumatlar ilə müqayisə etməlidirlər. Aydınliq məqsədilə bəyannaməni təqdim edən şəxslərdən əlavə məlumatlar tələb oluna bilər. Lakin, qanunvericilikdə bu cür tədbirlərin səbəbi və ya müvafiq proseduralar aydın şəkildə göstərilməmişdir. Maliyyə bəyannamələrinin yoxlanılmasına dair mexanizm yaradılmalıdır. Eyni zamanda, qanunvericilik icra orqanlarının əməkdaşları tərəfindən təqdim edilən bəyannamələrin müstəqil auditini müəyyən etmir. Qanunun 8-ci maddəsinə əsasən komissiya özü təqdim edilən məlumatların düzgünlüyün yoxlayır.¹⁸³</p> <p>Əmlak bəyannamələri kommersiya və ya bank sirri hesab olunduğu üçün onlar yalnız məhkəmənin qərarına əsasən korrupsiya və ya cinayət istintaqı hallarında açıqlana bilər. Maliyyə xarakterli məlumatların yuxarıda qeyd edilən məqsədlərdən kənar məqsədlər üçün istifadə edilməsi cinayət məsuliyyətinə səbəb olur. Bu maddə bəyannamənin dövlət qulluqçularının hesabatlılıq sisteminin təkmilləşdirilməsi aləti kimi rolunu heçə endirir.</p>
--	---	--	--	--	---

¹⁸¹ Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında qanununa əlavə və dəyişikliklər 1 Aprel 2005-ci il

¹⁸² Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 9 avqust 2005-ci il tarixli, 278 sayılı sərəncamı

¹⁸³ Mənbə: "Global Integrity" hesabatı 2009 <http://report.globalintegrity.org/reportPDFS/2009/Azerbaijan.pdf>

Dövlət sektoru İnsan resurslarının idarə edilməsi –Xəbərçilik (whistleblowin g)	Korrupsiya ilə bağlı şübhəli hallar barədə məlumatların verilməsinə dair dövlət qulluqçuları üçün aydın qaydaların / təlimatların hazırlanması və dövlət orqanlarında korrupsiya ilə bağlı şübhəli hallar barədə vicdanlı şəkildə məlumat verən dövlət qulluqçularının qisas tədbirlərindən lazımı dərəcədə müdafiə olunmasının təmin edilməsi ilə bağlı GRECO tövsiyəsi yerinə			0	Bu tövsiyə icra edilməmişdir: dövlət qulluqçularından korrupsiya ilə bağlı şübhəli hallar barədə məlumatın verilməsini tələb edən aydın qayda / təlimat mövcud deyildir; eləcə də, dövlət orqanlarında korrupsiya ilə bağlı şübhəli hallar barədə vicdanlı şəkildə məlumat verən dövlət qulluqçuları qisas tədbirlərindən qorunmurlar. Lakin, bu qaydalar Maraqların Toqquşması haqqında qanun layihəsində əks olunmuşdur.

	yetirilirmi?***				
Dövlət sektoru İnsan resurslarının idarə edilməsi – Vicdanlı davranış	Bütün dövlət qulluqçuları üçün korrupsiyaya qarşı mübarizə, etik və vicdanlı davranış qaydaları, o cümlədən, korrupsiya halları barədə məlumatın verilməsi, hədiyyələr və maraqlar münaqişəsi üzrə dövrü təlimlərin təşkil edilməsini tələb edən qaydaların yaradılması barədə GRECO tövsiyələri həyata keçirilirmi?	2			Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında qanunun 19.0.1-ci maddəsində və müxtəlif sektorlar üzrə, məsələn hakimlər, prokurorluq işçiləri, polis əməkdaşları, vergi və gömrük orqanlarının işçiləri və s. üçün davranış qaydalarında, habelə, bəzi dövlət orqanlarının daxili qaydalarında korrupsiyaya qarşı mübarizə, etik və vicdanlı davranış qaydaları üzrə təlimlərin keçirilməsi geniş şəkildə əks olunmuşdur. Lakin, mövcud qaydalar nə təlimlərin keçirilməsi tezliyini və məzmununu, nə də onların yerinə yetirilməməsi ilə bağlı məsuliyyəti müəyyən etmir ¹⁸⁴ . Eyni zamanda, etik və vicdanlı davranış üzrə rüblük təlimlərin təşkil edilməsi Dövlət Qulluğu məsələləri üzrə Komissiyanın Fəaliyyət Planında da nəzərdə tutulmuşdur. Komissiya fərdi şəkildə və Avropa Komissiyası, BMTİP və s. bu kimi beynəlxalq təşkilatların dəstəyi ilə ölkənin bütün ərazilərində silsilə təlimlər təşkil etmişdir. ¹⁸⁵
Rüşvətxorluğa qarşı mübarizə üzrə	Korrupsiya haqqında cinayət qanunu		1		Beynəlxalq öhdəliklərin yerinə yetirilməsi məqsədilə ¹⁸⁶ hökumət müvafiq istiqamətdə ilkin addımlar atmışdır. “Hüquqi Şəxslərin Cinayət Məsuliyyəti” haqqında qanun layihəsi hazırlanmış və nəzərdən keçirilməsi və müvafiq rəy və təkliflərin verilməsi

¹⁸⁴ Dövlət qulluğu məsələləri üzrə Komissiyanın Şəffaflığın artırılması və Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Milli Strategiyanın tərkib hissəsi olan 2009-2010-cu il üzrə Fəaliyyət Planı

¹⁸⁵ Mənbə: Dövlət qulluğu məsələləri üzrə Komissiyanın sədri Bəhram Xəlilovun 23 aprel 2010-cu il tarixli məktubu

¹⁸⁶ 30 dekabr 2003-cü il tarixində ratifikasiya edilən Avropa Şurasının Korrupsiya ilə bağlı cinayət qanunu konvensiyasında və 30 sentyabr 2005-ci il tarixində ratifikasiya edilən BMT-nin Korrupsiyaya qarşı mübarizə Konvensiyasında nəzərdə tutulan öhdəliklər

<p>qanunvericilik (Fərdi məsuliyyət)</p>	<p>konvensiyasına uyğun olaraq (ETS 17) rüşvətxorluq, qeyri-qanunu təsir və pulların yuyulması ilə bağlı cinayətlərə görə hüquqi şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilməsini təmin edən qanunvericilik aktının və müvafiq və çəkirdirici xarakterli sanksiyaların qəbul edilməsi, eləcə də, aidiyyəti məsələlər üzrə istintaq və məhkəmə orqanlarının əməkdaşları üçün təlimlərin keçirilməsi ilə bağlı GRECO-nun tövsiyəsi həyata keçirilirmi?</p>				<p>məqsədlə Avropa Şurası ilə birgə yaradılan işçi qrupuna təqdim edilmişdir. Hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti haqqında müddəaların Cinayət Məcəlləsinə daxil edilməsi planlaşdırılır.¹⁸⁷ Lakin, bu istiqamətdə hakimlər və ya müstəntiqlər üçün heç bir təlim təşkil edilməmişdir. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə əsasən hər bir hüquqi təsisatın rəhbəri və ya digər səlahiyyətli şəxsi vəzifə borcunu yerinə yetirən əməkdaşının qeyri-qanuni əməli üçün məsuliyyət daşıyır.¹⁸⁸</p>
---	---	--	--	--	--

¹⁸⁷Mənbə: Korrupsiyaya qarşı QHT Koalisiyasının informasiya və əməkdaşlıq şəbəkəsinin əlaqələndiricisi Əliməmməd Nuriyev ilə müsahibə, 8 fevral 2010-cu il.

¹⁸⁸Mülki Məcəllənin 1099-cu maddəsi

Dövlət/özəl sektor Vicdanlı davranış	Hüquqi təsisatlarda aparıcı vəzifəyə malik hər hansı bir şəxsi müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum edən sanksiyanın praktikada səmərəli tətbiqinin təmin edilməsi ilə bağlı GRECO tövsiyəsi yerinə yetirilirmi?		1		<p>Cinayət Məcəlləsinin 33-cü fəslinə əsasən vəzifədən sui-istifadə halları, o cümlədən korrupsiya ilə bağlı cinayətlər üçün müəyyən dövr ərzində müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmək cəzası tətbiq edilir. Eyni zamanda, Dövlət Qulluğu haqqında Qanunun 27-ci maddəsi yuxarıda qeyd edilən cinayət məsuliyyətinə cəlb edilən şəxslərin dövlət qulluğuna qəbul edilməsini qadağan edir. Xüsusi qanunvericilikdə də oxşar müddəalar nəzərdə tutulmuşdur: dövlət satınalmaları ilə bağlı müqavilələrdə iştiraka buraxılmamaq.¹⁸⁹ Lakin, qeyd edilən bu maddələr dövlət qulluqçularını əhatə edir və digər hüquqi təsisatlarda aparıcı vəzifəyə malik şəxslərə (məsələn, özəl sektor) şamil olunmur. Sözügedən müddələrin tətbiq edilməsi ilə bağlı az sayda da olsa faktlar vardır. Belə ki, 2009-cu ildə yalnız 4 müvafiq məhkəmə qərarı verilmişdir.¹⁹⁰</p> <p>Uyğun olaraq, çox az sayda şəxslər rüşvətxorluq ilə bağlı ittiham edilmişdir¹⁹¹: 2006, 2007 və 2008-ci illərdə müvafiq olaraq 62, 52 və 68 nəfər.¹⁹²</p>
Dövlət sektoru –Davranış qaydaları	Vergi orqanları tərəfindən fiskal fəaliyyətin həyata keçirilməsi zamanı korrupsiya problemlərinə xüsusi diqqətin		1		<p>Fiskal vəzifələrin yerinə yetirilməsi zamanı korrupsiya hallarının aşkar edilməsi məqsədilə Nazirlik korrupsiyanın aşkar edilməsi üzrə təlimatlar işləyib hazırlamışdır. Sözügedən təlimatlar müvafiq qurumlar tərəfindən ətraflı şəkildə qiymətləndirilmişdir.¹⁹³ Vergi müfəttişləri tərəfindən və/və ya vergi qanunvericiliyinin tətbiqi zamanı törədilən korrupsiya və digər cinayətlərə dair məlumatlar onlayn rejimdə nazirliyə verilə bilər.¹⁹⁴ Bu alətin mövcud olması tərifəlayiq olsa da, alınan məlumatların</p>

¹⁸⁹ Dövlət satınalmaları haqqına qanunun 13-cü maddəsi.

¹⁹⁰ Mənbə: Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Dövlət Komissiyasının katibi İnam Kərimovun 26 aprel, 2010-cu il tarixli məktubu

¹⁹¹ Rəsmi məhkəmə qərarları ilə bağlı statistikada “korrupsiya” ilə müqayisədə “rüşvətxorluq” maddəsi daha çox işlədilmişdir

¹⁹² Mənbə: <http://www.azstat.org/statinfo/crimes/az/008.shtml>

¹⁹³ Mənbə: Anonim şəxs ilə müsahibə, 18 fevral 2010-cu il

¹⁹⁴ Mənbə: Vergilər Nazirliyinin internet saytı vasitəsilə: http://www.taxes.gov.az/?name=daudit&lang=_eng

	yetirilməsi və bu məqsədlə, korrupsiya cinayətlərinin aşkarlanması və müvafiq qanunvericiliyin tətbiq edilməsi ilə bağlı xüsusi təlimatların və təlim modullarının hazırlanması ilə bağlı tövsiyə həyata keçirilirmi?			sonrakı taleyi barədə ictimaiyyətə məlumat verilmir. Korrupsiya cinayətlərinin aşkar edilməsinə dair xüsusi təlim modullarının hazırlanması üzrə Vergilər Nazirliyi ilə Baş Prokurorluq arasında Anlaşma Memorandumu imzalanmış və müvafiq kurslar təşkil edilmişdir. ¹⁹⁵ Lakin, mövcud məlumatlar müvafiq qanununun səmərəli şəkildə icra edilmədiyinə dəlalət edir: 2007-ci ildə 1 hal üzrə 1 şəxs, 2008-ci ildə isə 8 hal üzrə 12 şəxs mühasibat uçotunun saxtalaşdırılmasına görə istintaqa və cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmuşdur ki, bu da rüşvətxorluq halalarını əhatə edə bilər. ¹⁹⁶ Digər heç bir dəqiq məlumat mövcud deyildir.
Dövlət sektoru - Hesabatlılıq	Mühasibatlıq uçotu ilə bağlı cinayətlərə dair müddələrin nəzərdən keçirilməsi və Korrupsiya ilə bağlı cinayət qanunu konvensiyasının 14 və 19-cu maddələrinə uyğun olaraq	2		Avropa Şurasının Korrupsiya ilə bağlı cinayət qanunu Konvensiyasının 14 (Mühasibat uçotu ilə bağlı qanun pozuntuları) və 19-cu (sanksya və tədbirlər) maddələrinə uyğun olaraq Cinayət Məcəlləsinə müvafiq əlavə və dəyişikliklər edilmişdir: Maddə 313 (vəzifəli şəxs tərəfindən saxtakarlıq), Maddə 320 (rəsmi sənədlərin, dövlət mükafatlarının, möhür və formaların saxtalaşdırılması, qeyri-qanuni hazırlanması və satışı və ya saxta sənədlərdən istifadə) və Maddə 179 (etibar edilən mülkiyyətin talanması, qeyri-qanuni mənimsənilməsi və ya digər qeyri-qanuni şəkildə istifadə edilməsi) cinayət məsuliyyətini nəzərdə tutur; İnzibati Xətalər Məcəlləsi mümkün müvafiq qanun pozuntuları üçün inzibati cəza tədbirləri nəzərdə tutur: Maddə 204-1 (büdcə tərəfindən maliyyələşdirilən müəssisə və təşkilatlarda maliyyə-iqtisadi fəaliyyət qaydalarının pozulması), 247-1 (uçot proseduraları ilə bağlı qanunvericiliyin pozulması) və 249 (vergilərin və məcburi ödənişlərin silinməsi qaydalarının pozulması). Hazırkı cinayət məəcəlləsində hüquqi şəxslərin məsuliyyətə cəlb oluna bilməməsi ilə bağlı

¹⁹⁵ Mənbə: Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Dövlət Komissiyasının katibi İnam Kərimov tərəfindən məktub

¹⁹⁶ Mənbə: Azərbaycanda fəaliyyət göstərən QHT-ləri ilə Azərbaycanda korrupsiyaya qarşı mübarizə tədbirlərinə dair ikinci monitoring hesabatını hazırlayan İƏİT-in Şərqi Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə korrupsiyaya qarşı mübarizə şəbəkəsi ilə 10 dekabr 2009-cu il tarixində keçirilən görüş ilə əlaqədar müvafiq materiallar Tİ Az təşkilatına təqdim edilmişdir.

	müvafiq sanksiyaların müəyyən edilməsi ilə bağlı tövsiyələr həyata keçirilirmi?				müəyyən boşluqlar vardır. Bu istiqamətdə müvafiq qanunvericilik layihəsi hazırlanmaqdadır. Hazırda isə, inzibati və cinayət qanunvericiliyi hüquqi şəxslərə korrupsiya və oxşar hallarda şamil edilir. ¹⁹⁷ Bu baxımdan da sözügedən tövsiyənin tam həyata keçirildiyini ehtimal etmək mümkündür.
ÜMUMİ QIYMƏT (Beynəlxalq konvensiyaların icrası)	23/34 (67%)				

¹⁹⁷ İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 7.2-ci maddəsi korrupsiya ilə bağlı cinayətləri əhatə edir; xırda talama halları 69-cu maddədə əks olunmuşdur. Qiymətli kağızlar və iqtisadi fəaliyyət ilə bağlı digər hüquq pozuntuları 18-ci fəsildə göstərilmişdir.

Transparency Azerbaijan
J. Jabbarli Street 16, flat 7
Baku AZ 1009. Azerbaijan

Phone: +994 - 12 - 418 11 09
Phone/Fax: +994 - 12 - 596 20 38

info@transparency.az
www.transparency.az